

כי מציון תצא תורה

בפתח השער:

מקור הביטוי 'כי מציון תצא תורה' בדברי הנביא ישעיהו (ב, ג). משחק מילים על ביטוי זה היה שכיח מאוד בעיתונות העברית מאז ימי ראשית הצינונות. היכנסו למאגר העיתונות היהודית ההיסטורית, התבוננו במגוון המופעים של ביטוי זה ובדקו לכמה משמעויות הוא הוסב:

• נסו לשער, מדוע דווקא בשנים מסוימות יש קפיצה בגרף המראה שימוש נרחב בביטוי זה?

לאורך הדורות שימש הציטוט מדברי הנביא ישעיהו לכמה וכמה הקשרים.

• עיינו במקורות, התבוננו בתמונות ובכרזות ובחרו מי מהם חשוב בעיניכם ביותר בנוגע לעברה של ירושלים ולעתידה:

מדליה שהנפיקה האוניברסיטה העברית לכבוד יובל להקמתה.

• מהי ה'תורה' כאן?

בצלאל

כי מציון יצא יפי ונאמנות טירושלם.
בקרוב יבאו לעירנו החטב פרופיסור ב' שין והציר לילין,
ויפתחו את בית הספר למלאכות אמנות.

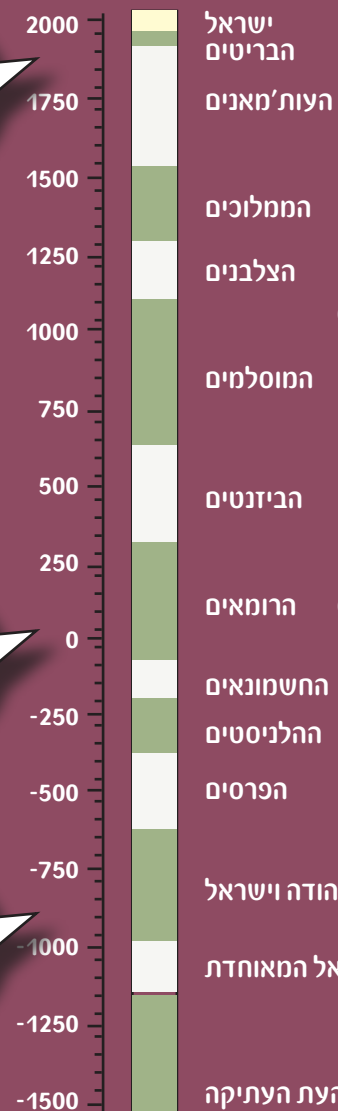
כותרת המאמר המרכזי של אליעזר בן יהודה בכתב העת שהוא היה העורך הראשי שלו, 'השקפה', מיום שלישי, 26 בדצמבר 1905, לקראת בואו של פרופ' שץ והקמת בית הספר לאמנויות 'בצלאל' בירושלים.

• מהי ה'תורה' כאן?

בן יהודה כותב את הביטוי 'כי מציון יצא יופי ואמנות מירושלים' על בסיס הפסוק מישיעיהו

תקנת חכמים להושיב מלמדי תינוקות בירושלים

הביטוי 'כי מציון תצא תורה' מוזכר בדברי הנביא ישעיהו

ירושלים על ציר הזמן

בתחילה מי שיש לו אב – מלמדו תורה, מי שאין לו אב – לא היה למד תורה. מאי דרוש?
 [מהיכן למדו לנהוג כך? שנאמר:] **"ולמדתם אתם את בניכם"** [דברים, יא, יט] – **אתם. התקינו שיהו מושיבין**
מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? [מהיכן למדו לנהוג כך? שנאמר:] **"כי מציון תצא תורה"**.
פירוש בעלי התוספות: כי מציון תצא תורה – לפי שהיה רואה [הילד] קדושה גדולה, וכוהנים עוסקים
בעבודה [במקדש] – היה מכון ליבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה.

(תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף כ"א, ע"א)

• מה מחדד ומחדש קטע זה מן התלמוד על האמור בפסוק עצמו?

פרסומת הקוראת לסטודנטים להצטרף
 לסדנה שתעניק להם כלים לפיתוח יזמות
 טכנולוגית.

מודעה שקוראת לציבור להצטרף ל'שבוע חברתי ירושלמי' של עמותת
 'במעגלי צדק', אחת מהעמותות הירושלמיות הגדולות והחשובות שעוסקות
 בצדק חברתי.

- חשבו על 'תורות', יוזמות, מהפכות חברתיות וכדומה שיצאו מירושלים.
- נסו לחשוב מה עומד ביסוד הרעיון ש'תורה', תהא אשר תהא, יוצאת ממקום אחד דווקא.
- מדוע, לדעתכם, דווקא ירושלים זכתה להפוך באופן סמלי למקור שממנו יוצאת התורה?

מזווית אחרת:

בשנת 1940, חמש עשרה שנה אחרי
 הקמת האוניברסיטה העברית על
 הר הצופים בירושלים, יצא לאור
 סרט הסברה ציוני (בעיקר לטובת
 גיוס תרומות ועידוד עלייה) על
 האוניברסיטה. יוצרי הסרט בחרו
 לקרוא לו 'כי מציון תצא תורה':

• לאור מה שראינו בדף הלימוד
 הזה, מדוע בחרו יוצרי הסרט בשם
 זה דווקא?

• איזו 'תורה' ראוי שתצא מירושלים
 אל העולם כולו? הציגו זאת באופן
 אמנותי.

עיר הקודש והמקדש

ירושלים

בפתח השער:

ירושלים, כידוע, קדושה לשלוש הדתות המונותאיסטיות: היהדות, הנצרות והאסלאם.

- חקרו ובדקו מהם המקומות הקדושים ביותר לכל אחת משלוש הדתות האלה באגן הקדוש (אזור העיר העתיקה והשטח הסובב אותה).
- צרו סיור וירטואלי הכולל ביקור באתרים הללו:

- מהי קדושה, בעיניכם?
- חשבו על מקומות הקדושים לכם. האם ביקרתם בהם? מה הרגשתם?
- מה גורם לכם לראות בהם מקומות קדושים?
- נסו להגדיר מהו מקום קדוש.

צריך לדעת שקדושה זו מציאות ממשית. אין זו רק הגדרה הלכתית שמחייבת הנהגה מסוימת אלא זו ממש מציאות בפועל. גם אם אין אנו משיגים אותה בחושים שלנו, גם אם אין אנו יכולים לראות בעינינו את ההבדל בין קודש לחול, ואין אפשרות לחוש את ההבדל בחוש המישוש ולא בכל חוש אחר מחמשת החושים שלנו – אין זה אומר דבר. גם את זרם החשמל העובר באוויר ואת תנועות הקול העוברות באוויר אין אנו יכולים לזהות בחושינו, ובכל זאת הם קיימים וממשיים ויש להם כוח פעולה חזק יותר מכוחות שאנו יכולים להבחין בהם בחושים שלנו. וכך היא הקדושה. היא מציאות ממשית רוחנית, מציאות גדולה ומשמעותית, בעצם היא עיקר המציאות, היא שורש המציאות, והכל נמשך.

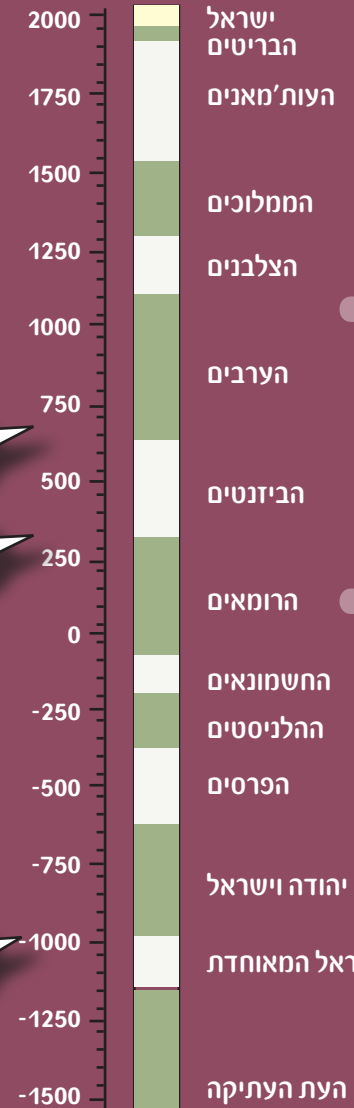
(הרב זלמן מלמד, מתוך המאמר "קדושת א"י וירושלים", תשס"ב, אתר "ישיבה")

- מה דעתכם על דבריו של הרב אליעזר מלמד?

בניית כיפת הסלע על הר הבית

כינון כנסיית הקבר

בניית בית המקדש הראשון

ירושלים על ציר הזמן

ארץ ישראל אינה ארץ-הקודש והר-הבית אינו מקום קדוש אלא מבחינת קיום המצוות המיוחדות הקשורות בארץ זו ובמקום זה [...] לא ניתנו המצוות לארץ ולהר משום שהללו "קדושים", אלא "קדושתם" באה מן המצוות. הרעיון שיש לארץ מסוימת או למקום מסוים "קדושה" מצד עצמם הוא רעיון אלילי מובהק.

(ישעיהו ליבוביץ, מתוך המאמר "שטחים", אתר "ליבוביץ")

- מה היה פרופסור ישעיהו ליבוביץ' אומר על עמדתו של הרב אליעזר מלמד?
- מהו מקום קדוש, על פי פרופסור ישעיהו ליבוביץ'?

הפרשה שלפנינו עוסקת ביצירת משכן – בהקמת מקום קדוש שם ישכון האלוהים. אבל כאן חשוב להדגיש: אין במקדש חומר קדוש. מקום יכול לקבל קדושה רק אם אנחנו בני אדם מעניקים למקום קדושה. הדרך היחידה להעניק למקום קדושה היא על ידי יצירת מקום שמתגלמים בו הערכים העילאיים ביותר – הצדק, השלום, השוויון והכבוד. אלו המרכיבים של קדושה.

(נגה ברנר סמיה, "מקום הופך לקדוש רק כשבני אדם מעניקים לו קדושה – פרשת תרומה", אתר "בינה")

- למי משני ההוגים שמוזכרים לפניך קרובה נגה ברנר סמיה יותר?
- מה בכל זאת ההבדל בין דעתה לדעת הכותב הקרוב אליה?
- חשבו על מקומות בירושלים שלדעתכם מבטאים את הקדושה שמתארת נגה ברנר סמיה.
- עם איזו עמדה משלוש העמדות המוצגות בדף אתם הכי מזדהים? מדוע?

מזווית אחרת:

צפו במערכון של תכנית הטלוויזיה 'ארץ נהדרת' – 'ויכוח הר הבית':

• האם התנהגות שכזו (שכמובן, מוקצנת בכוונה במערכון) תואמת את הרעיון שמדובר במקום קדוש או מנוגדת לו?

• נסחו תקנון התנהגות נאותה במקומות הקדושים בירושלים.

געגויעיי לירושלים

בפתח השער:

נאדין לפיוט 'יפה נוף' של רבי יהודה הלוי (ריה"ל) בלחן ובביצוע של אתי אנקרי:

אַרוּה בַּדְּמַעְתִּי עֶפְרָה וַיִּתְעַרְב
דְּרִשְׁתִּיךָ וְאִם מִלְכָּךְ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמִקּוֹם
צָרִי גִלְעָדָה נְחֹשׁ שָׁרְף וְגַם עֵקֶרֶב
הֲלֹא אֶת אֲבִיךָ אֲחֹזֵן וְאֲשַׁקֵּם
וְטַעַם רְגֵבִיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרֵב.

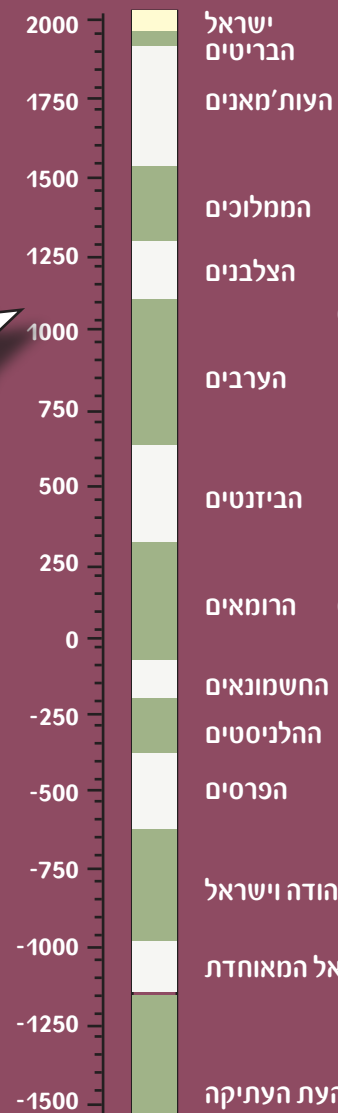
(יפה נוף, רבי יהודה הלוי)

יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ תֵּבֵל קִרְיָה לְמִלְכָּךְ רַב
לֶךְ נִכְסְפָה נִפְשֵׁי מִפְּאַתִּי מֵעֶרֶב

הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֲזַכְּרָה קֹדֶם
כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנֹנֵךְ אֲשֶׁר חָרַב
וּמִי יִתְנַנֵּי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים עַד

רבי יהודה הלוי,
מגדולי המשוררים
בתולדות עם ישראל,
מחבר שירי געגועים
רבים לירושלים

- מה גורם לאדם לכתוב שיר געגועים למקום שמעולם לא היה בו?
- מצאו עוד שירים, תפילות ומנהגים שליוו את עם ישראל בימי הגלות ושיקפו את הגעגוע לארץ ציון וירושלים.

ירושלים על ציר הזמן

מזווית אחרת:

לפניכם איור של הצייר והחרט אפרים משה ליליין, שחי בשנים 1874-1925 בגרמניה.

- התבוננו בפרטים המרכיבים את הציור.
- מי האדם שבציור?
- האם ירושלים מוצגת בו כמקום ממשי או כסמל לגאולה?
- איפה, לדעתכם, אותו אדם היום?

בראשיתו של יום מעונן
לפני וגם אחרי צלאח א־דין,
כמו כל האנשים
שוב ושוב נתגעגע
לירושלים הערבית,

ירושלים של מעלה,
ירושלים שנשתכחה,
ירושלים שחקוקה בכל ספר וספר.
אנחנו מתגעגעים וחולפים בסמטאות הקסומות,
האם אנחנו כאן?

(עלי אלח'לילי, משורר מוסלמי פלסטיני, מתוך "יום מעונן", ירושלים, 1984)

- מה הרגשתם כשקראתם את שירו של המשורר עלי אלח'לילי? נסו להסביר מאין נובעת הרגשה זו.
- כיצד אפשר לתת ביטוי לגעגועים של מגוון קבוצות – לפעמים אפילו עוינות – לאותה ירושלים?
- כיצד אתם מבינים את הסתירה שבשירו של עלי אלח'לילי, המדבר על געגועיהם בעודם "חולפים בסמטאות הקסומות"?

נימים קשורות לכנורו של עולם
הומות לקראת הקשת
שלא תמצא לעולם –
שתהיה ההמיה קימת לעולם.

(אמיר גלבוע, "כל השירים" א', הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1987, עמ' 371)

- את ההגדה של פסח אנו מסיימים באמירה ובשירה: 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה'.
- מה מקומה של אמירה זו בימינו, כשירושלים היא בירתה של ישראל?
- האם אתם חשים געגוע כלשהו לירושלים? אם כן, למה?

ירושלים – חלום ומציאות

ירושלים

בפתח השער:

סיפורה של עדת ביתא ישראל, שחלמה, התפללה וייחלה במשך דורות לשוב אל 'ירושלים של זהב' והגשימה את חלומה בדור האחרון, הוא סיפורו של העם היהודי בזעיר אנפין. לפניכם כתבה המספרת את סיפורם של כמה מבני העדה, על החלום ששמו ירושלים ועל הגשמתו:

1876
מסע התענוגות אל
ארץ הקודש של
הסופר האמריקאי
מארק טוויין

מאתיופיה לירושלים, מדליית
ארד. החברה הישראלית
למדליות ומטבעות. יוצרים 2005
עיצוב: אליאס יוסף, אלמו
אישטה

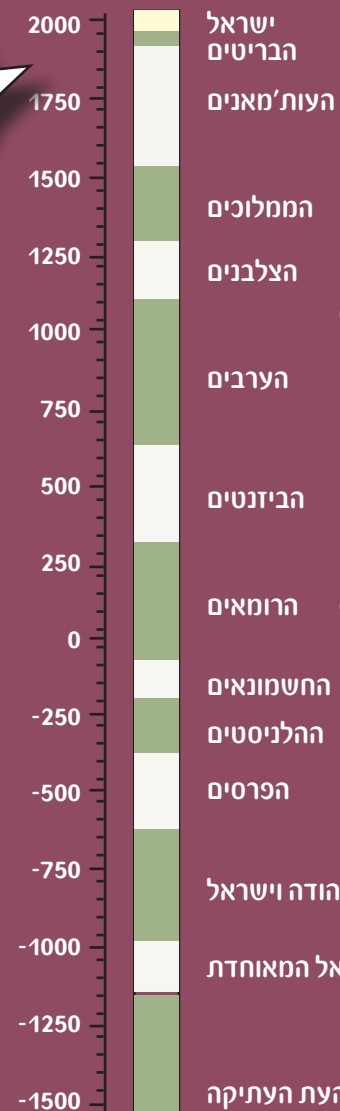
סיפרו לנו שירושלים כולה עשויה זהב. שאפילו המדרכות בה עשויות זהב. והאנשים שמתגוררים שם, כולם יהודים החיים בשלום ורעות, והם מחכים לנו, האחים היהודים. וכשנגיע לשם, יקבלו אותנו בשמחה, ונהייה חלק מהמשפחה הגדולה [...] למשמע דברים אלו היינו מתמלאים שמחה ותקווה שאכן היום הזה יגיע.

(גילה ביטאולין, בתוך מ' ולדמן [עורך], "הגדת יציאת אתיופיה", תל אביב תשס"ה, עמ' 86)

למעשה, כל החלום, כל התקוות, כל מה שחשבנו, הכול ממש כמו אוויר פורח. זה לא אותה ירושלים שאנשים חשבו עליה.

(הרב יוסף הדנה, הרב הראשי ליהדות אתיופיה מטעם הרבנות הראשית, בתוך "אתיופיה ויהודי אתיופיה: אז, היום ומחר", תל אביב, 2002, עמ' 32)

- כתבו יומן או מכתב של נער או נערה מביתא ישראל שהגיעו לירושלים. מה הם ראו ומה הרגישו?
- על פי היכרותכם, באילו מובנים, לדעתכם, הרגישו בני העדה האתיופית שחלומם התגשם, ובאילו מובנים הם הרגישו שחלומם אכזב?

ירושלים על ציר הזמן

במאה ה-19 החלו קבוצות צליינים [נוצרים] ותיירים לערוך מסעות אל ארץ הקודש. במסע המאורגן הראשון שיצא מאמריקה השתתף גם הסופר מארק טוויין. לאורך מסעו הוא כתב יומן ואף פרסם אותו בספר 'מסע התענוגות אל ארץ הקודש':

לבסוף, בשלהי הצהרים, החלו קטעי חומות עתיקים וקשתות רעועות להופיע ליד הדרך. טיפסנו ועלינו עוד גבעה, וכל עולה רגל וכל בחור מופקר שבחברותנו נפנפו גבוה בכובעים: ירושלים! ניצבת על גבעות נצה, לבנה זרועת כיפות ומוצקה, מקובצת יחדיו ומכותרת חומות אפורות גבוהות, הבהיקה העיר הנערצה באור השמש. [...] מצורעים, נכים, סומים ומטורפים מסתערים עליך מכל עבר, ומסתבר שאינם יודעים אלא מילה אחת בשפה אחת – 'בקשיש' נצחי. למראה המוני הנכים, בעלי המומים והחולים המתקהלים במקומות הקדושים וחוסמים את השערים, עשוי אדם לחשוב שימי קדם חזרו, וכי מלאך אלוהים עתיד לרדת בכל רגע ולהרתיח את המים בבריכת בית חסדא. ירושלים עיר קודרת, שוממה וחסרת חיים. לא אחפוץ לחיות בה. [...] חזרנו למלון. הננו תשושים, השמש כמעט צלחה אותנו. את מלוא ניחומינו מוצאים אנו במחשבה אחת. ניסיונו באירופה לימדנו כי בבוא הזמן תישכח העייפות הזאת, יישכח החום, יישכח הצמא, הדברנות המייגעת של המדריך, רדיפות הקבצנים – ואז יישארו אלא זכרונות נעימים מירושלים, זכרונות שנעלה תמיד בעניין גובר ככל שתריבנה השנים. זכרונות אשר יום אחד ייעשו יפים לכשתפוג מלבו האחרונה שבטרדות המעיבות ולא תשוב עוד לעולם [...] אנו נחכה. בסופו של דבר, נבוא על שכרנו. לדידנו תהיה ירושלים וחוויות היום לזכרון מקסים בעוד שנה – זכרון שלא נפרד ממנו בעד שום הון שבעולם.

(מארק טוויין, "מסע התענוגות לארץ הקודש", תרגם ארנון בן נחום, 1999, עמ' 122, 126, 145)

- איך התמודד מארק טוויין עם שברו של החלום שלו על ירושלים?
- לו היה מגיע מארק טוויין אל ירושלים בימינו, מה, לדעתכם, היה כותב עליה?
- מה אתם הייתם כותבים?

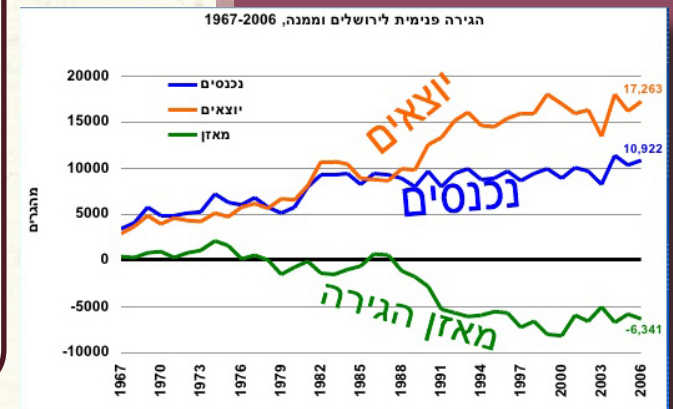
צפו בסרטון:

- אל מול הנתונים המופיעים בגרף שבצד הדף, באילו מובנים ירושלים היא החלום המתממש, ובאילו מובנים החלום נשבר? הסבירו.
- האם אפשר לשפר את התחומים שבהם החלום לא התממש? אם כן, כיצד, ואם לא, מדוע?

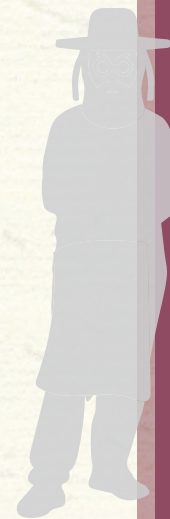

מזווית אחרת:

הגרף שלפניכם מתאר את ההגירה לירושלים וממנה:

- נסו לשער, מה גורם להגירה חיובית לירושלים ומה גורם להגירה השלילית לאורך השנים?
- הציעו עצות שיעזרו להפוך את ההגירה השלילית מירושלים להגירה חיובית!

ירושלים בירת ישראל

ירושלים

בפתח השער:

חידון ערי בירה:

- מה תפקידה של עיר הבירה?
- אילו מוסדות חשוב, בעיניכם, שיהיו דווקא בעיר הבירה?
- אילו שיקולים, לדעתכם, צריכים להיות בקביעת עיר כעיר בירה?
- על פי תשובותיכם, איזו עיר בישראל מתאימה להיות עיר הבירה?
- האם כדאי להחליף עיר בירה מעת לעת? מדוע?

1949

דוד בן גוריון מכריז על ירושלים בירתה של מדינת ישראל

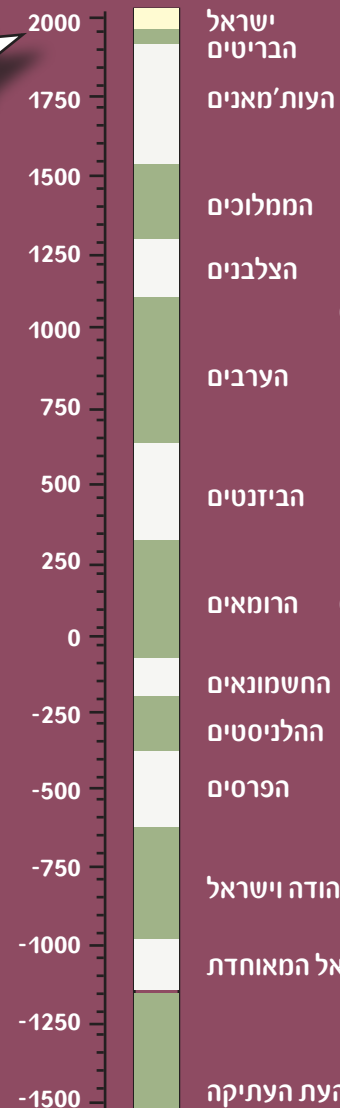
ירושלים [...] היא בירת האומה. היא בירת ההיסטוריה היהודית, היא בירת הרוח העברית, היא בירת נצח ישראל. היא יותר מכולן צריכה להיות לדוגמה גם לארץ כולה וגם לאומה כולה, מכיוון שירושלים איננה שייכת רק לארץ, ירושלים שייכת גם לאומה, עליה להיות לדוגמה לכל בית ישראל בארצו ובתפוצות.

מאחדים אותנו דברים עיקריים, מאחד אותנו קבוצ גלויות, מאחד אותנו בנין הארץ, מאחד אותנו בטחון הארץ, מאחדת אותנו קדושת ירושלים, עצם ירושלים צריכה להיות גורם של אחווה ושל ליכוד ושל כבוד יהודי, ועל בני ירושלים מוטלת אחריות גדולה.

(דוד בן גוריון, מתוך דברים שנאמרו בטקס קבלת אזרחות כבוד של ירושלים ביום ז' בסיוון, תשי"א.

מתוך: "ירושלים שירה וצבעים", בעריכת ג. יגודניק, 1967)

- אילו תחושות עולות בכם לשמע דברי בן גוריון?
- בהחלטת האו"ם נקבע שירושלים תהיה עיר בין-לאומית. בניגוד להחלטה זו קבע דוד בן גוריון, ראש ממשלת ישראל הראשון, שירושלים תהיה בירת ישראל.
- מה, לדעתכם, עומד ביסודה של החלטה זו, ומה דעתכם עליה?

ירושלים על ציר הזמן

ירושלים היא היום בירה בזמן עבר. גבירותיי ורבותיי, אני מצהיר בזאת חגיגית: עיר הבירה שלי היא תל אביב [...] אין כאן שום ויכוח: העיר הזאת שייכת לנו, היא מעוצבת בדמותנו והיא מי שאנחנו – היום, לא לפני עשרות שנים. להבדיל מהבירה הפרה-היסטורית הנוכחית, המורמת מעם, תל אביב שלי מייצגת את הציונות האמיתית, הנוכחית, הרלוונטית והבועטת. היא מציגה התחדשות תרבותית, פלורליזם, קידמה ופתיחות, אל מול הסגירות החרדית והכפייה הדתית שמבצבצת לה תחת כל אבן ירושלמית.

אני אוהב את ירושלים. נוף ההרים שלה יפהפה בעיניי, אתריה העתיקים נפלאים, ורחובותיה וסמטאותיה לא פחות מקסומים. אני גם מעריך מאוד את המורשת שלה, ומכיר בחשיבותה ההיסטורית עבור העם הזה. אלא שאין לך קשר לשאלה האם עליה להמשיך ולשמש כעיר הבירה שלנו או לא. הגיע הזמן להתקדם הלאה, להפנים את רוח התקופה ולהחליט בהתאם. דווקא ביום ירושלים מתבקש לומר זאת – הבירה האמיתית של ישראל צריכה להיות תל אביב. עיר בלי הפסקה, למדינה בלי הפסקה.

(אביב אברמוביץ' | 21.05.2009 | mako)

- מהם השיקולים לקביעת עיר בירה, לפי אביב אברמוביץ'?
- מה ההבדלים בין השיקולים שמזכיר אביב אברמוביץ' בדבריו בנוגע לקביעת עיר בירה, לשיקולים שהעליתם בפתח השער?
- עם קולו של מי אתם מזדהים, של בן גוריון או של אביב אברמוביץ' מדוע?

מזווית אחרת:

לפניכם סרטון קצר שצולם בתל אביב לכבוד יום ירושלים. בסרטון נשאלים המצולמים שאלות על יחסם לירושלים ועל ההיכרות שלהם עם ההיסטוריה שלה:

- אילו תחושות מעורר בכם הסרטון?
- מה הקשר בין התגובות של הציבור בסרטון לבין היותה של ירושלים בירת ישראל?
- מה דעתכם, האם התגובות הללו משקפות את עמדת רוב העם היהודי בארץ ובעולם?

ירושלים של זהב

ירושלים

בפתח השער:

במלחמת השחרור נפל לידי הירדנים הרובע היהודי ובתוכו הכותל המערבי, וירושלים כולה נחלקה לשני חלקים: ירושלים המערבית בשליטה ישראלית, וירושלים המזרחית בשליטה ירדנית (למעט מובלעת ישראלית בהר הצופים). העיר ש"בלבה חומה" הייתה לעיר גבול עם עמדות מבוצרות משני צדיו:

כ"ח באייר תשכ"ז,
אמצע מלחמת
ששת הימים,
ישראל משחררת
את ירושלים

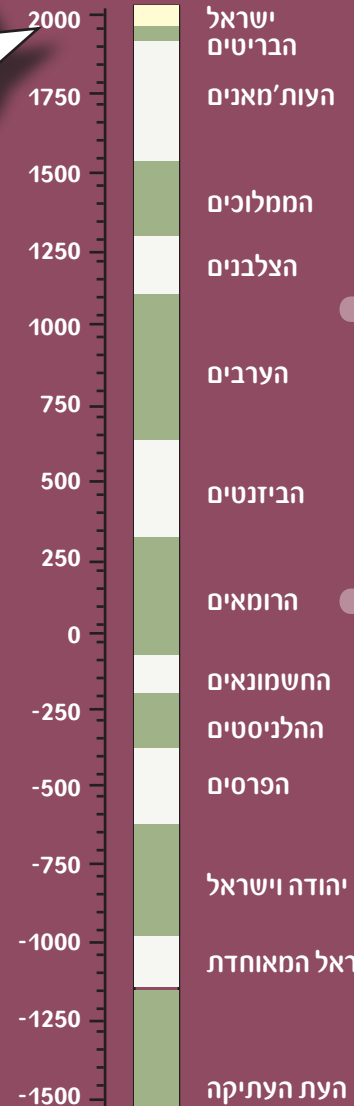
קראו את הסיפור שלפניכם המתאר את החיים בירושלים, עיר גבול באותם הימים:

- מה, לדעתכם, חשו תושבי ירושלים שחיו משני עברי הגבול בתקופה זו? האם אפשר לחיות כך לאורך זמן בלי לחוש במצב של מלחמה או לחשוש מפניה?
- נסו לתאר את תחושותיהם של היהודים בארץ ישראל ובעולם כולו באותן שנים, כשמצד אחד, חלום הדורות התגשם וקמה מדינת ישראל, ומצד שני, העיר העתיקה נותרה בידי הירדנים, ואי אפשר להגיע אל הכותל המערבי.

בשנת 1967 פרצה מלחמת ששת הימים ובמהלכה שוחררה העיר העתיקה ואוחדה העיר.

ירושלים הבנויה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יְחֻדָּו. (תהלים, קכ"ב, ג.)

- עיינו במדמור קכ"ב בתהלים וחשבו: אילו מהתיאורים האמורים שם לגבי ירושלים התגשמו לאחר מלחמת ששת הימים ואילו לא?

ירושלים על ציר הזמן

מזווית אחרת:

השיר 'ירושלים של זהב' של נעמי שמר כל כך מפורסם, חשוב ואהוב בתולדות מדינת ישראל, עד שחבר הכנסת אורי אבנרי הגיש הצעת חוק להפוך אותו להמנון הלאומי, במקום 'התקווה'. האזינו למגוון העצום של הביצועים לשיר בעברית ובשפות לועזיות:

השיר נכתב זמן קצר לפני מלחמת ששת הימים. לאחר ששמעה נעמי שמר שהנצחנים בכותל שרו אותו, היא הוסיפה לו בית.

על שיר זה השמיע הסופר עמוס עוז ביקורת חריפה. הוא טען שהוא לא הומני, כיוון שהוא מתעלם מהערבים שחיו וחיים בירושלים. בריאיון עמה חוזרת נעמי שמר על הטענות של עמוס עוז כנגד שירה: "מה זאת אומרת 'יבשו בורות המים, כיכר השוק ריקה'? זה מלא ערבים, זה מלא ערבים, ששון ושמחה. מה זה 'אין יורד אל ים המלח בדרך יריחו'? בעיניי ראיתי ערביות יורדות כל הזמן." והיא משיבה לו על טענותיו אלו:

• ערכו בכיתה דיבייט על המתח שבין עמדתו של הסופר עמוס עוז לעמדת המשוררת נעמי שמר.

לפתע שמעתי קריאה, חייל שראה ראשון את הכותל המערבי השמיע צעקה: "אני רואה את הכותל המערבי". כולנו פרצנו אחריו דרך שער קטן, ומששנו את האבנים באהבה גדולה שנדלקה פתאום בכל לב. חיילים נצמדו אל הכותל והחלו למרר בבכי. אינני זוכר במשך שלושת ימי הקרב על ירושלים העתיקה חיילים בוכים, למרות העובדה שראו את טובי רעייהם נפגעים. ואילו עתה כרעו ליד הכותל ומררו בבכי כילדים קטנים. חיילים שפניהם מכוסים זיפי זקן ועיניהם אדומות מעייפות של קרב, התחבקו והתנשקו כשהם צועקים: "ירושלים שלנו".

(אלי לנדאו, מראשוני הצנחנים שפרצו אל העיר העתיקה במלחמת ששת הימים)

- נסו לתאר ולהסביר מה הרגישו אותם חיילים שמיררו בבכי וקראו: "ירושלים שלנו".
- דמיינו את עצמכם במקומו של אלי לנדאו. האם אתם מזדהים עם ההתרגשות שלו ושל חבריו?
- כיצד אתם מסבירים את העובדה שקיר אבן מעורר בלבם של אנשים רגשות כה עזים?

כטייס יכולתי להגיע לכותל המערבי רק אחרי המלחמה [מלחמת ששת הימים]. הגעתי לכותל ביום חם, שם מדליקים נרות ומסריח והרבה אנשים. אבל הייתה לי הרגשה מסוימת איפה-שהוא שאם הייתי יכול עכשיו לאסוף את כל הסבים שלי מדורי דורות, הייתי אומר להם: רבותי, הנה עכשיו אני עומד ליד הכותל המערבי. היה מקום להתפרצות הרגש הלאומי שהצטבר במשך דורי-דורות. יש לנו מטען היסטורי שאנחנו סוחבים אותו ואיננו יכולים להתעלם ממנו.

(אורי, בן קיבוץ עין שמר, מתוך "שיח לוחמים", הוצאת חברים צעירים מהתנועה הקיבוצית, עמ' 229)

- דבריו של אורי הטייס מבארים במובן מסוים את ההתרגשות המתוארת בקטע שכתב אלי לנדאו. הסבירו אותה.
- נסו להסביר במילים שלכם למה מתכוון אורי הטייס באומרו: "יש לנו מטען היסטורי שאנו סוחבים אותו".
- חשבו על דוגמות נוספות שיכולות להמחיש את הרעיון שאנו נושאים מטען היסטורי בלבנו.
- האם אתם מרגישים שאתם נושאים מטען כזה בנוגע לירושלים, או בכלל? נסו לתאר את הרגש הזה.

ירושלים של ברזל

ירושלים

בפתח השער:

בעקבות מלחמת ששת הימים נכתבו והולחנו שירים רבים על ירושלים ועל המלחמה. אחד מהם הוא שירו של יורם טהרלב 'גבעת התחמושת' שהלחין יאיר רוזנבלום:

שיר נוסף מאותם הימים הוא שירו של מאיר אריאל 'ירושלים של ברזל', המבוסס על שירה של נעמי שמר 'ירושלים של זהב':

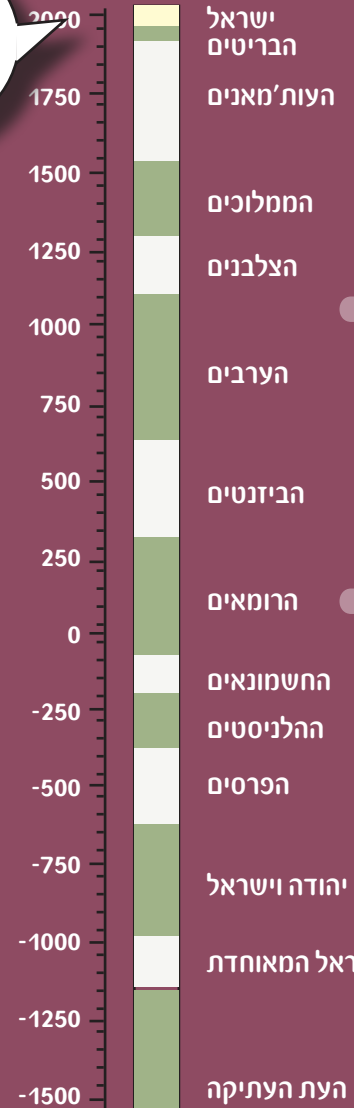

האזינו לשני השירים, למילים וללחן. שתפו את חבריכם לכיתה:

• איזה שיר נגע בלבכם – 'ירושלים של זהב' (שפגשנו בדף הקודם), 'ירושלים של ברזל' או 'גבעת התחמושת'? נסו להסביר מדוע.

• נסו להגדיר במילה אחת מה מבטא כל אחד מהשירים על מלחמות בכלל ועל מלחמת ששת הימים בפרט. לשירים יש, בין היתר, תפקיד חינוכי. בחנו את השירים בעיניים של מחנכים וחשבו: האם נכון לחנך לאורו של שיר אחד מהם בלבד? אם כן, איזה מהם, ואם לא, מדוע?

בכ"ח באייר תשכ"ז,
אמצע מלחמת
ששת הימים, ישראל
מבשלת את ירושלים

ירושלים על ציור הזמן

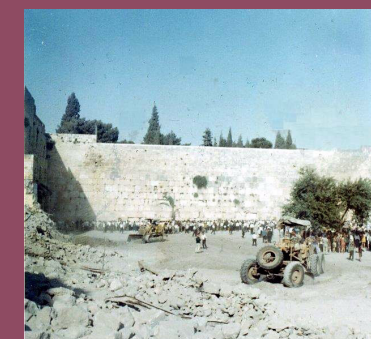
מזווית אחרת:

לפני מלחמת ששת הימים הייתה רחבת הכותל חצר צרה וארוכה, שכן בתיה של שכונת המוגרבים בעיר העתיקה הגיעו עד מטרים ספורים מהכותל המערבי:

שכונת המוגרבים בצמוד לכותל המערבי. ראשית המאה ה-20

לאחר מלחמת ששת הימים פינתה ישראל את תושבי שכונת המוגרבים מבתיהם והרסה את הבתים, כדי להכשיר את רחבת הכותל לרחבת רחבת ידיים כפי שהיא היום:

הריסת שכונת המוגרבים ויצירת רחבת הכותל. יוני 1967

• נסו לחשוב על כמה דעות לגבי הריסת שכונת המוגרבים לטובת רחבת הכותל.

אני חושב שלשיר הזה לא היה מה לחפש כשיר בפני עצמו. זה שיר שהוא 'טפיל' לשיר 'ירושלים של זהב'. הוא מנסה לתקוע בו קצת מרגמות, או להציג את הצד האפל של הירח, ולאזכר את המחיר הגדול והנורא הזה ולהגיד: מה, באמת כל כך רצית לרדת לים המלח בדרך יריחו? כאילו השיר אומר: "תמהני אם באמת כל כך רצית ככה" [...] אז באופן האישי שלי אני יכול לומר לך שלא, לא שלא רוצים לחזור, אבל לא הייתי מזיז חייל אחד וטנק אחד בשביל הגעגוע והכיסוף הזה.

(מאיר אריאל, מתוך שיחה על שירו 'ירושלים של ברזל')

- חשבו על טענות או על הוכחות שיסותרו את טענתו של מאיר אריאל ש"על געגוע וכיסוף לא מניעים חיילים", או על טענות שדווקא יחזקו את עמדתו. ומה דעתכם על כך?
- מדוע חשוב להציג גם את "הצד האפל", כלשונו של מאיר אריאל, של מלחמת ששת הימים ושל מלחמות בכלל?
- האומנם אין צורך להשאיר את ירושלים טהורה ומוזהבת בלא המורכבות שמציע מאיר אריאל?
- מאיר אריאל טוען ששירו הוא רק 'טפיל' לשיר 'ירושלים של זהב', ושאין לו קיום בלעדיו. מה דעתכם על כך?

השיר הזה הוא מכתב שכתב ראובן פוליטי קודם שנפל במלחמת יום הכיפורים, והוא מביע את הדעה שהמלחמה לעולם עקובה מדם, גם אם היא משיגה תוצאות חשובות לעם או למדינה.

• אילו מחשבות או רגשות מתעוררים בכם למשמע דברים אלו?

ירושלים – הכול שייכים לה ואין היא שייכת לאיש

בפתח השער:

ההיסטוריה של ירושלים בחמש דקות:

- ירושלים היא משאת נפשם של עמים ותרבויות כה רבים לאורך הדורות.
- מדוע? חשבו על סיבות רבות ככל האפשר.
- מהי, לדעתכם, הסיבה הטובה ביותר?
- לו נשאלתם למי שייכת ירושלים, מה הייתם עונים? מדוע?

ירושלים לא נתחלקה לשבטים

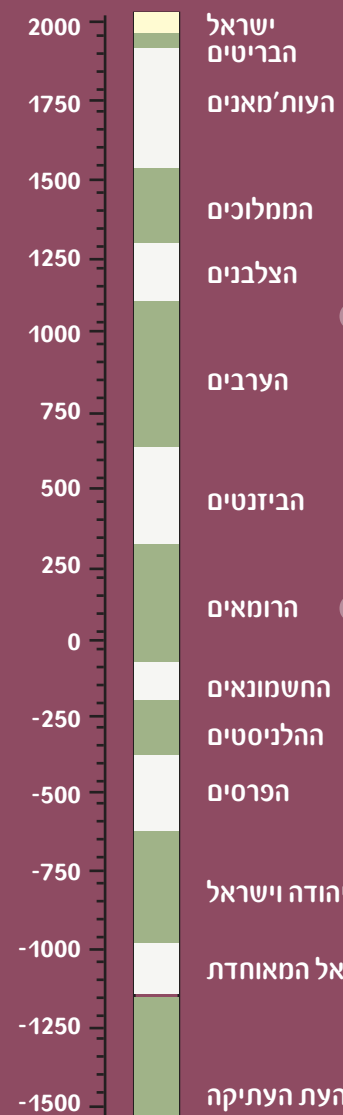
(מסכת יומא, דף י"ב ע"ב)

בחלוקת הנחלות לשבטי ישראל אף שבט לא קיבל את ירושלים כחלק מנחלתו.

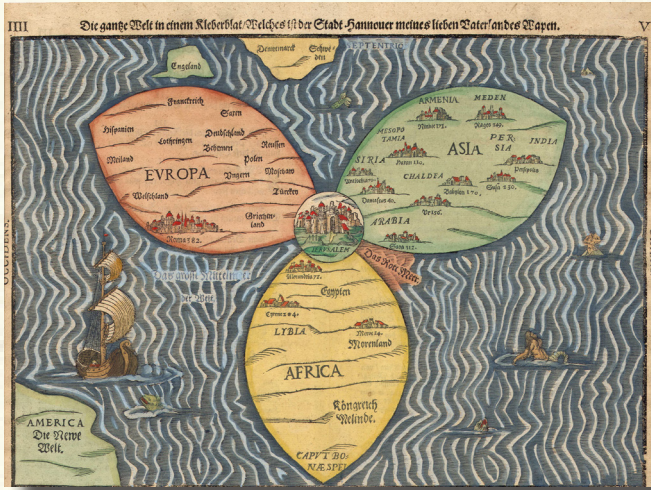
- מה המסר שעובר לכל חלקי העם כשאף אחד מהשבטים אינו מקבל את ירושלים בנחלתו?
- האם יש למסר זה רלוונטיות לימינו? אם כן, מהו?

בהחלטה 181 של האו"ם, אותה החלטה שעל בסיסה הוכרזה מדינת ישראל, נקבע שירושלים תישאר מחוץ לגבולותיהן של המדינה היהודית ושל המדינה הערבית, ותהיה עיר בין-לאומית.

- מדוע, לדעתכם, קבע כך האו"ם? מה דעתכם על כך?
- מה בין אמירת חז"ל על ירושלים ש"לא נתחלקה לשבטים" לרעיון הפיכת ירושלים לעיר בין-לאומית?

ירושלים על ציר הזמן

מפת בינטינג, גרמניה 1581

וְהִיא בְּכֶתֶף מְרֹב יְגוֹן
שֶׁלֹא יִקְלְקְלוּ הַמְסַפְּרִים
עַל שְׁנֵי דְבָרִים הַיָּא לֹא וְתָרָה
עַל הַתְּפִלָּה וְהַשְּׂמִים

הִי הִיְתָה יְלָדָה יָפָה
עֲכָשְׂיוּ יָפָה כְּפָלִים.

הִי הִיְתָה יְלָדָה יָפָה
יְלָדָה יָפָה כְּמוֹ בְּשָׂמִים
הִי הִיְתָה יָפָה פִּיָּה
וְלָה קְרָאוּ יְרוּשָׁלַיִם

אֶת הַיְלָדָה אָהָבוּ כָּלֵם
אוֹתָהּ אָהָבְתִי שְׁבַעֲתִים
וּכְשֶׁגִּדְלָה כָּלֵם נִיסוּ
לְחַתּוֹךְ אוֹתָהּ לְשָׁנִים

(המשורר הדרוזי בן זמננו, נעים עריידי, המגדיר עצמו ערבי-עברי, מתוך "גג – כתב עת לספרות, ביטאון איגוד כללי של סופרים בישראל", חורף 2011, גיליון מס' 25, עמ' 10)

- שירו של נעים עריידי עוסק בחזון של ירושלים כעיר ש"לא נתחלקה לשבטים" או כעיר בין-לאומית. הסבירו.
- נסו לחשוב מה היה קורה לו הייתה אותה "ילדה יפה" מוותרת על התפילה והשמים.
- האם אז לא היו רוצים לחתוך אותה עוד?
- האם היא הייתה נשאת אותה "ילדה יפה"? הסבירו.
- כיצד יכולה לשמש האהבה העזה של קבוצות רבות ושונות לירושלים לזכות העיר ולא למוקד של מחלוקת או סכסוך?

מזווית אחרת:

האזינו להכרזה:

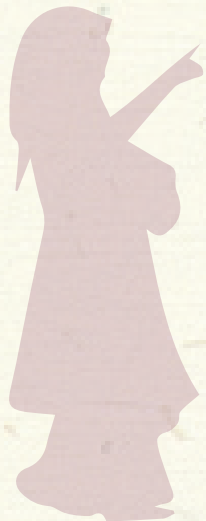

- אילו תחושות מתעוררות בכם לשמע ההכרזה?

معبد جبل
הר הבית
Temple Mount
בידינו
لدينا
in our hands

בשנת 1922 הכריז המנדט הבריטי על האנגלית, הערבית והעברית שפות רשמיות, ומאז על השלטים בישראל להיות כתובים בשלוש השפות הללו.

- שימו לב: מה קורה בבואנו לתרגם את ההכרזה?

חזון ירושלים

ירושלים

ירושלים בעתיד

בפתח השער:

צפו בסרטונים שלפניכם:

פסטיבל אבירי הלילה:

מופע פורמולה 1 בירושלים: חוצות היוצר:

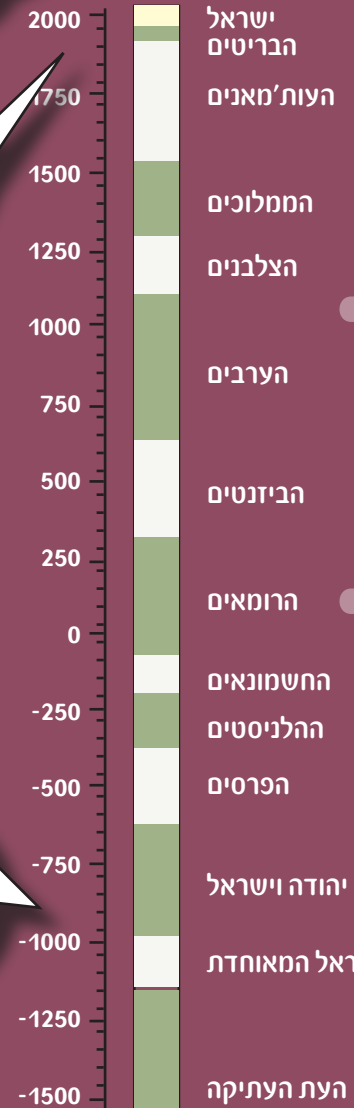
1899-1902
הרצל כותב את הרומן
אלטנוילנד (ארץ ישנה חדשה)
ומתאר את ארץ ישראל כפי
שהיא משתקפת בחזונו, ובתוך
כך גם את ירושלים

- האם הם תואמים את חזון העיר?
- האם זהו חזון אחרית הימים של ירושלים, או שמא זהו חילול הקודש?

הדָּבָר אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעִיָּהוּ בֶּן אַמּוּץ עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם. וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, כִּי יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבֻעוֹת, וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וִירִנּוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהוּ בְּאַחֲרֵיתָיו, כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבָר ה' מִירוּשָׁלַם. וְשִׁפְטוּ בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחוּ לְעַמִּים רַבִּים: וְכִתְּבוּ חֲרָבוֹתָם לְאִתִּים וְחַנִּיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

(ישעיהו, ב, א-ד)

- מה החזון של ישעיהו?
- האם יש לכם שאיפה דומה לזה?

על פי המסופר
במקרא, ישעיהו
הנביא פעל באמצע
ימי בית המקדש
הראשון

כריכת הספר 'ירושלים
הבנויה חלום בהקיץ',
שכתב מייסד בצלאל, בוריס
שיץ, ואייר זאב רבן, 1924

מזווית אחרת:

לפני שנים אחדות נערכה תחרות בין קולנוענים צעירים בנושא 'ירושלים בעוד מאה שנה'. צפו בכתבה המתארת את הסרטים בתחרות, סרטים שיש בהם מן החזון ומן החיזיון על ירושלים העתידית:

• צרו גם אתם סרטון (או תסריט) ונסו להמחיש בו כיצד ירושלים תיראה בעוד מאה שנה. לשם כך בחרו בנקודה אחת או שתיים הנוגעות לירושלים, מפיתוח העיר מבחינה טכנולוגית וכלכלית, דרך הקשרים החברתיים בין האוכלוסיות שבעיר, ועד להיבטים דתיים הנוגעים בליבת העיר סביב האגן הקדוש והר הבית.

בתי מעון לאנשים מקרב העם לא היה עוד בעיר העתיקה. כל הבניינים נועדו אך למעשים טובים או לתפילה.

בתי מקלט לעולי רגל מבני כל הדתות היו שם. לנוצרים, למוסלמים וליהודים היו בתי חסד שונים, בתי מרפא, בתי אסוף לחולים שאין למו תקנה, והבתים האלה היו סמוכים זה לזה שורות שורות, אך מרובע כביר אחד לקח היכל השלום האדיר והנערץ, מקום היו שם אספות לאהבי השלום מכל הארצות, וגם למלומדים מכל ענפי המדעים [...] נקבצו פה כל אפְּי העזר אשר הורו והוגו מלבות מין בני האדם מהעולם ועד העולם כנגד הָעֵנוֹת: אמונה, אהבה, חכמה. חרדת קודש חרד כל העובר ברחובות האלה, תהי דעתו מה שתהיה על דבר הדתות, האנשים אשר פגשו איש את רעהו ברכו זה את זה בלי מילים, בידדות, שבת הייתה בלבבות.

(ירושלים כפי שהיא משתקפת בדמיונו של בנימין זאב הרצל, 'אלטנוילד', תל אביב, 2007, עמ' 125)

- מה דעתכם על חזונו של הרצל על ירושלים?
- אילו הרצל היה מגיע אל ירושלים בימינו, האם היה מתאכזב או מרוצה ממה שהיו רואות עיניו?

האופי הכלל עולמי של ירושלים עתיד להתבלט יותר לעתיד לבוא, כאשר יבקשו כל האומות להיות חלק מהנוף האנושי סביב המקדש וירושלים. "וְנִהְרֹוּ אֶלָיו כָּל הַגּוֹיִם וְהִלְכוּ עִמָּי רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל... וְכֹן: "כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים... " **תיקון העולם בחזון הנביאים, משמעותו ביטול האמונה האלילית [...]. מתוך גילוי האמת והקדושה שתצא מירושלים, ותאיר לישראל ולעולם כולו.**

(הרב אילן חיים-פור, מתוך אתר "אוצר היהדות")

- האם אתם מזדהים עם החזון שמשמיע הרב אילן חיים-פור על ירושלים? מדוע?
- מהם ההבדלים בין החזון של הרב אילן חיים-פור, חזון ישעיהו וחזונו של הרצל?
- מהו החזון שלכם בנוגע לירושלים העתידית והמושלמת?

הכותל – קיר מאחד או מפריד?

ירושלים

בפתח השער:

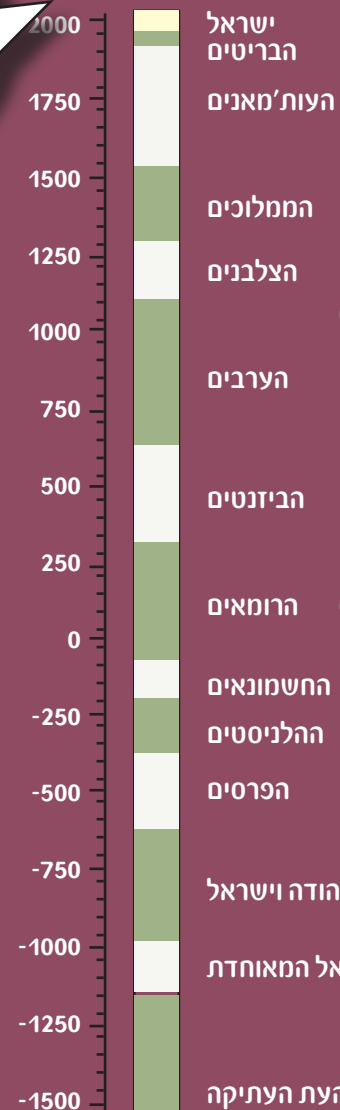
בשנת 1994 נחטף החייל נחשון וקסמן בידי מחבלים, וכעבור שישה ימים נרצח בידי שוביו שעה שסיירת מטכ"ל פרצה אל הבית בניסיון לחלץ אותו. באותו השבוע, עוד בטרם נודע היכן הוא מוחזק או מה עלה בגורלו, נערכה בכותל המערבי עצרת תפילה. בעצרת השתתפו יהודים מכל גווני הקשת, ובהם מספר לא מבוטל של בני העדה החרדית (חרדים קיצוניים). על פי אמונתם של בני העדה החרדית, אסור ליהנות משחרור הכותל המערבי בידי חיילי צה"ל כיוון שזהו מעשה הנוגד את האמונה שהגאולה תבוא בידי שמים (כך פסק האדמו"ר ר' משה יואל טייטלבוים). בשל כך נמנעו עד אז אותם חרדים מלהגיע לכותל המערבי. בנוכחותם בעצרת התפילה בא לידי ביטוי ערך של אחדות.

• מה מלמד סיפור זה על כוחו של הכותל בעבור עם ישראל?

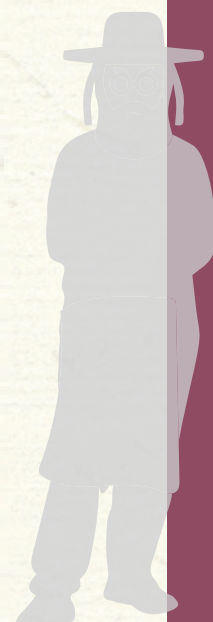
מוקמת עזרת ישראל ומאפשרת תפילה שאינה אורתודוקסית אל מול אבני הכותל המערבי

קיר חרוב עזוב ובודד, שריד לירושלים בתפארתה המצליחה לאחד ולחבר בין כל המגזרים, עדות ודתות, לפתוח את לבם לאבינו שבשמים בעתות צרה ושמחה. כמה חבל שאין לנו עוד כמה קירות מאחדים כמו הקיר הזה.

(יהודה משיי זהב, מייסד ויו"ר זק"א, מתוך האתר "חמש יחידות")

ירושלים על ציר הזמן

- הנשים שבתצלום עוכבו לחקירה בידי שוטרי משטרת ישראל כיוון שהתעטפו בטלית וביקשו לקרוא בספר תורה. נשים אלו הן חלק מ'נשות הכותל', שמזה קרוב לשלושים שנה מבקשות לתת ביטוי לזרמים שונים ביהדות, להתפלל ולעבור חוויה רוחנית יהודית על פי אמונתן.
- מה מעורר בכם תצלום זה? מדוע?
- אילו מחשבות עולות בכם נוכח דברי יהודה משי זהב על האחדות שמייצר הכותל ונוכח התצלום? למעלה מחמישים אחוזים מיהודי ארצות הברית (המהווים כמחצית היהודים מכלל העולם) משתייכים לתנועה הרפורמית ולתנועה הקונסרבטיבית.
- חשבו מה מרגישים כל אותם יהודים נוכח הכללים והנהג הקיים כיום בכותל.

מזווית אחרת:

בשנים האחרונות הוצעו כמה הצעות בניסיון למצוא את הפתרון שיאפשר לכולם להרגיש שהכותל הוא מקום תפילה משמעותי בעבורם, כל אחד ואחת על פי דרכם.

• בדקו מה היו ההצעות האחרונות בנושא.

• ערכו סקר בנוגע לעמדת הציבור בסוגיה הנידונה. בסקר שאלו: האם שמעת על המחלוקת שסביב נשות הכותל? מה, לדעתך, יכול להיות הפתרון למחלוקת?

אין לשנות מהנהוג עד כה ברחבת הכותל [...] בעניין זה אין לשנות מכפי שהיה עד כה, ויש לנהוג בכותל המערבי כמו כל קדושת בית כנסת.

(הודעת הרבנות הראשית בנוגע ל'נשות הכותל', מתוך האתר "חדשות היהדות החרדית")

- כיצד הודעת הרבנות הראשית מבארת את היחס לנשות הכותל ולזרמים שונים ביהדות בכותל המערבי?
- מהי עמדתכם על כך?

התבוננו בתצלום הכותל המערבי בשנת 1917:

- האומנם מאד ומעולם התנהגו בכותל המערבי כאילו היה בית כנסת אורתודוקסי?
- מה התצלום מלמד אותנו על האופן שבו אפשר לפתור את הוויכוח על הכותל בימינו? מה דעתכם על פתרון זה?
- הציעו פתרונות נוספים שיכולים להביא לכך שהכותל יהיה קיר מאחד ולא מפריד.

ירושלים – חזון הנביאים

בפתח השער:

במאה העשירית נשלטה ירושלים בידי המוסלמים. הגאוגרף אל-מקדסי שחי בירושלים באותם הימים תיאר את ירושלים בכתביו:

הבנייה שלה באבן שאין אתה רואה יפה הימנה, ובנייתה אין מושלמת ממנה, אין צנועים יותר מתושביה, אין תנאי חיים נוחים יותר משיש בה, אין שווקים נקיים משלה, אין מסגד גדול משלה ואין מקומות קדושים רבים מאלה שבה [...] אלא שיש לה כמה פגמים [...] אין עוזרים בה לנעשק, העני שרוי בדאגה, העשיר מושא לקנאה, חכם הדת נעזב, אין מכירים במשכיל.

(מתוך: "ארץ ישראל במקורות ערביים מימי הביניים (634-1517): אסופת תרגומים", ערך ותרגם: אורי טל, הוצאת יד בן-צבי, עמ' 47)

• צאו למסע בירושלים, רגלי, וירטואלי או בזיכרונכם, וכתבו תיאור של ירושלים בימינו.

פֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת: עַד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם, וְאִישׁ מְשַׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֵב יָמִים. וְרַחְבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מְשַׁחֲקִים בְּרַחְבֹּתֶיהָ. (זכריה, ח, ד-ה)

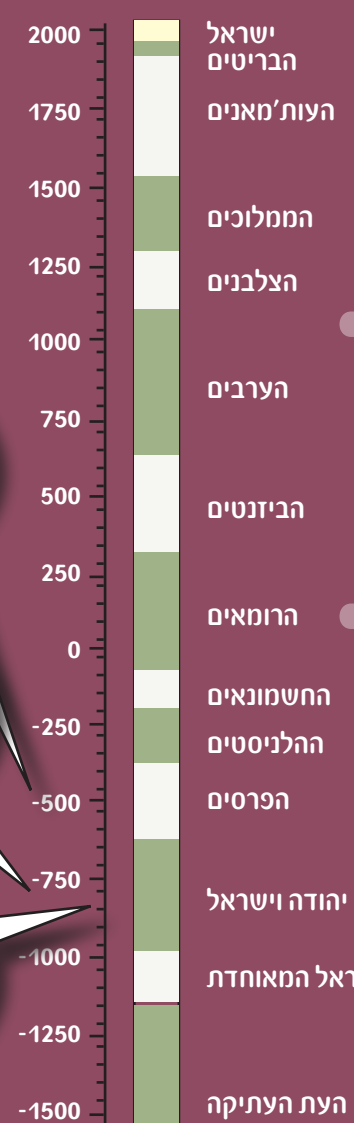
האזינו לשירו של יוסי בנאי 'אני וסימון ומואיז הקטן':

- מה היחס בין נבואת זכריה לשירו של יוסי בנאי?
- האם אתם מסכימים עם האמרה 'נבואתו של זכריה התגשמה בימינו?' מדוע?

נבואת זכריה מתייחסת לירושלים במאה החמישית לפני הספירה, תחילת ימי בית המקדש השני

נבואת ירמיהו מתייחסת לירושלים במאה השביעית לפני הספירה, סוף ימי בית המקדש הראשון

נבואת ישעיהו מתייחסת לירושלים במאה השמינית לפני הספירה, אמצע ימי בית המקדש הראשון

ירושלים על ציר הזמן

הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר: עֲמֹד בְּשַׁעַר בַּיִת ה' וְקִרְאתָ שֵׁם אֵת הַדָּבָר הַזֶּה, וְאָמַרְתָּ: שִׁמְעוּ דְבַר ה' כָּל יְהוּדָה הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵי הָאֵלֶּה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לֵה'. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הִיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְאַשְׁכְּנָה אֶתְכֶם בְּמִקְוֵם הַזֶּה. אֵל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֵל דְּבַרֵי הַשֶּׁקֶר לֵאמֹר: הִיכַל ה', הִיכַל ה', הִיכַל ה' הִמָּה. כִּי אִם הִיטִיב תִּיטִיבוּ אֵת דְּרָכֵיכֶם וְאֵת מַעַלְלֵיכֶם, אִם עָשׂוּ תַעֲשׂוּ מִשְׁפָּט בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ. גֵּר יָתוֹם וְאֶלְמָנָה לֹא תַעֲשֹׁקוּ, וְדָם נָקִי אַל תִּשְׁפְּכוּ בְּמִקְוֵם הַזֶּה, וְאַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִלְכוּ לְרַע לָכֶם. וְשִׁפְנֹתַי אֶתְכֶם, בְּמִקְוֵם הַזֶּה בְּאָרְץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבֹּתֵיכֶם, לָמֵן עֹלָם וְעַד עֹלָם. הִנֵּה אֲתֶם בֹּטְחִים לָכֶם עַל דְּבַרֵי הַשֶּׁקֶר לְבַלְתִּי הוֹעִיל. הִגְנֹב רֹצֵחַ וְנָאֵף וְהַשְׁבֵּעַ לַשֶּׁקֶר וְקִטֵּר לְבַעַל וְהַלֹּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֹתֶם. וּבְאֲתָם וְעַמְדָתֶם לְפָנַי בְּבַיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו וְאָמַרְתֶּם: נִצַּלְנוּ לְמַעַן עֲשׂוֹת אֵת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה. הַמְעַרְתַּת פְּרָצִים הָיָה הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו בְּעֵינֵיכֶם!?

(ירמיהו, ז, א-יא)

אֵיכָה הֵיטָה לְזוֹנָה קִרְיָה נְאֻמָּנָה?! מְלֻאֲתֵי מִשְׁפָּט צָדֵק יִלִּין בָּהּ וְעַתָּה מִרְצָחִים! כְּסָפָה הָיָה לְסִיגִים, סְבָאָה מְהוּל בְּמִים. שְׂרִיף סוֹרְרִים וְחִבְרֵי גִנְבִים – כָּלוּ אֶהֱב שִׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים; יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּט, וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבֹא אֲלֵיהֶם. לָכֵן נֶאֱמַר הָאָדוֹן ה' צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל – הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי, וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבֵי. וְאֲשִׁיבָה יָדַי עָלֶיךָ, וְאֲצַרְךָ כִּבְר סִיגִיךָ; וְאֲסִירָה כָּל בְּדִילֶיךָ. וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרָאשְׁנָה וְיַעֲצִיף כְּבַתְחָלָה, אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק, קִרְיָה נְאֻמָּנָה. צִוּוּ בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבִיָּה בְּצֶדֶקָה.

(ישעיהו, א, כא-כז)

- נסו לשער מה היו אומרים ירמיהו וישעיהו על ירושלים של ימינו. מנו דוגמות שימחישו את עמדתכם.
- האם דברי הנביא "אחרי כן ייקרא לך עיר הצדק" וכו' מתארים את המציאות בירושלים בימינו? מנו דוגמות שימחישו את עמדתכם.

האיזו לריאיון עם פעילי תנועת 'במעגלי צדק', תנועה חברתית שצמחה בירושלים, בנוגע לניצול עובדי קבלן בכותל:

- כתבו אתם 'נבואה' בשם הנביאים ירמיהו או ישעיהו, לנוכח עובדה זו.
- האם 'במעגלי צדק' הם הנביאים של ימינו הזועקים נגד עוולות, או שהם מתקנים את החברה ובכך מעידים על התקרבות אמיתית לחזון 'עיר הצדק'?
- מצאו כתבות מימינו העוסקות בעניינים הנזכרים בדברי הנביאים.

מזווית אחרת:

'בריאן כוכב עליון' הוא סרט בריטי שיצא לאקרנים בשנת 1979, זכה להצלחה גדולה ואף זכה במקום ראשון בסקר אהבת הקהל בבריטניה בשנת 2006. הסרט הוא פרודיה על ישוע הנוצרי (בריאן הוא 'המקביל' שלו) ועל תושבי ירושלים, בעיקר היהודים, של סוף ימי בית המקדש השני:

- צפו בסרט ובחנו אילו מהביקורת שעוברות בין השורות על התנהגותם של תושבי ירושלים בעת ההיא, נכונות גם בימינו.

"ירושלים - עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים"

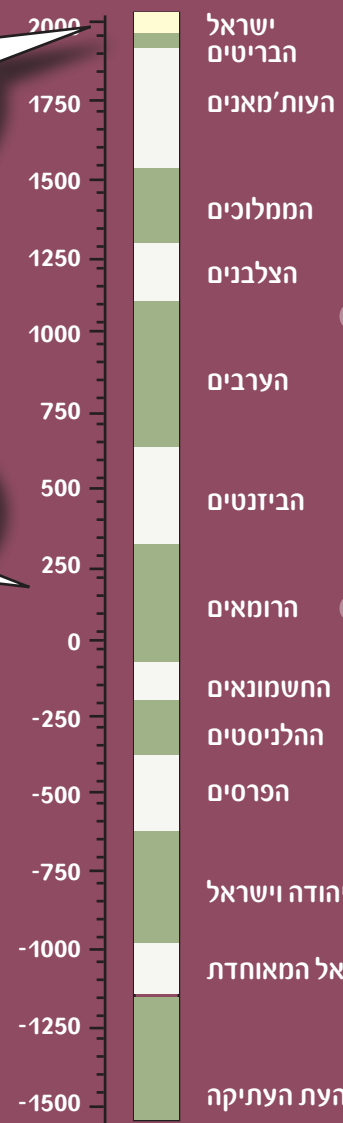
בפתח השער:

בשנת 1971 קמה בשכונת מוסררה תנועת מחאה חברתית ושמה 'הפנתרים השחורים'. צפו בקטע מהתכנית 'חדשות מהעבר' העוסק במהומות ואדי סאליב ובסיפורה של תנועת הפנתרים השחורים:

1971 תנועת המחאה 'הפנתרים השחורים' קמה בשכונת מוסררה בירושלים

רבי יהושע בן לוי, דור ראשון לאמוראי ארץ ישראל

ירושלים על ציר הזמן

די!

אנחנו קבוצת צעירים דפוקים פונים לכל אלה שנשבר להם

די מזה שאין עבודה.
די מלישון עשרה בחדר.
די מלהביט על השכונים שנבנים בשביל עולים.
די לאכול כלא ומכות כל יום שני וחמישי.
די מהבטחות הממשלה שלא מתקיימות.
די לנו מהקיפוח.
די לנו מההפליה.

כמה זמן ישימו לנו אותה ונשתוק?
לבד לא נעשה כלום – יחד נצליח!
הפנתרים השחורים

- חקרו ובדקו באילו מובנים הצליחו הפנתרים השחורים במאבקם לתיקון החברה בישראל בכלל ובירושלים בפרט.
- באילו תחומים נדרשת היום מהפכה דומה לזו שעוררו הפנתרים השחורים?

אמר רבי יהושע בן לוי: ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יתקדו [תהלים, קכ"ב, ג] – **עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים.**
(תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, פרק ג, הלכה ו)

- עיינו במזמור קכ"ב בתהלים שעליו מבוססת הדרשה של רבי יהושע.
- מה מתאר המזמור?
 - האם גם בימינו יכול להיכתב מזמור דומה? מדוע?
 - מה דעתכם, באילו מובנים ירושלים היא עיר שעושה את כל ישראל חברים?
 - מתי מצליחה ירושלים לאחד את עם ישראל – תושבי הארץ ובני התפוצות, אשכנזים ומזרחיים, ימניים ושמאלניים וכדומה?

את השיר 'מעל פסגת הר הצופים' כתב במקור אביגדור המאירי בשנת 1928. בשיר המקורי, שלא כמו בביצוע שאנו מכירים, ישנו בית העוסק במתחים החברתיים שבין יהודי ירושלים באותם הימים:

אֲוֹרְפָלִים וְגוֹרְג'ִים וְחֶרְדִּים וְחֶפְשִׁים	בְּלֵב בּוֹטֵחַ בְּאֵתֵי הַלּוֹם
יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם	הֶקֶים אֶת הַרִיסוֹתֶיךָ
לֹא זֹאת חֲזִיתִי בְּחֵלֹם!	אֵךְ אֵיךְ אֶבְנֶה אֶת בֵּית מִקְדָּשְׁךָ
יְרוּשָׁלַיִם, יְרוּשָׁלַיִם	אִם אֵין שְׁלוֹם בֵּין בְּנֵיךָ?
בֵּין בְּנֵיךְ הַשָּׂרִי נָא שְׁלוֹם.	סְפָרְדִים, אֲשֶׁכְּנָזִים, תִּימָנִים, פְּלָשִׁים

- למי הכוונה במילים פְּלָשִׁים, אֲוֹרְפָלִים, גוֹרְג'ִים וְחֶפְשִׁים?
- האם התיאור משנת 1928 משקף את היחסים בירושלים כיום?
- לפי השיר, על מי מוטלת האחריות להביא לשוויון ולשלום בין כל בניה ובנותיה של ירושלים?
- חשבו על בית הספר שלכם, אם הוא נמצא בירושלים ואם לאו, במה הוא יוצר תיקון למצב המתואר בשיר?

בשנת תשע"ו (2016) זכתה בפרס אחדות ירושלים קבוצת הכדורגל 'הפועל קטמון ירושלים' שנוסדה בידי אוהדים בשנת 2007. הפועל קטמון זכתה בפרס זה על פעילותה במגוון דרכים לתיקון החברה ולחיבור המגזרים השונים בעיר באמצעות הפופולריות של משחק הכדורגל. דוגמה אחת לפעילות שלהם היא ליגת השכונות, ועליה תוכלו לקרוא בקישור שלפניכם:

- חקרו ובדקו אילו פעילויות נערכות בירושלים לתיקון הפערים או השסעים הפעורים בין תושבי ירושלים.
- הציעו הצעות נוספות שיוכלו להיטיב את המצב.

צפו בסרט 'קוקו' (בלשונית 'סרטים')

מזווית אחרת:

לפניכם הבול 'ירושלים של זהב' שהונפק ביום ט' באייר תשס"ח:

- מה העמדה שמשקף הבול על הנושא שאנו דנים בו בדף לימוד זה?
- האם אתם מזדהים עם המסר שלו?

- צרו גם אתם בול שיבטא את העמדה שלכם, בול שישקף כיצד ירושלים באמת עושה את כל ישראל חברים, או שדווקא יבליט את הפערים והמתחים ששוררים בירושלים אל מול ביטוי זה.

ירושלים של קודש, ירושלים של חול

ירושלים

בפתח השער:

בתערוכה שנערכה במגדל דוד לפני כמה שנים הוצגו קריקטורות המתארות את ירושלים משנות ה-40 ועד ימינו. אחת מהקריקטורות הייתה של מישל קיסקה.

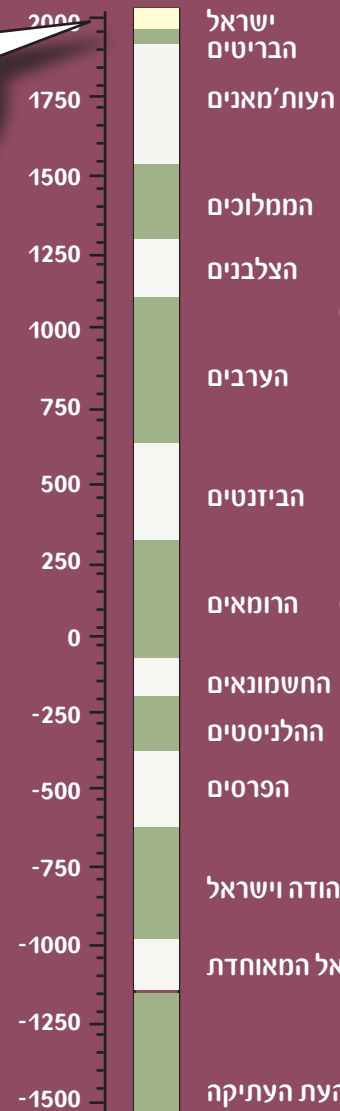
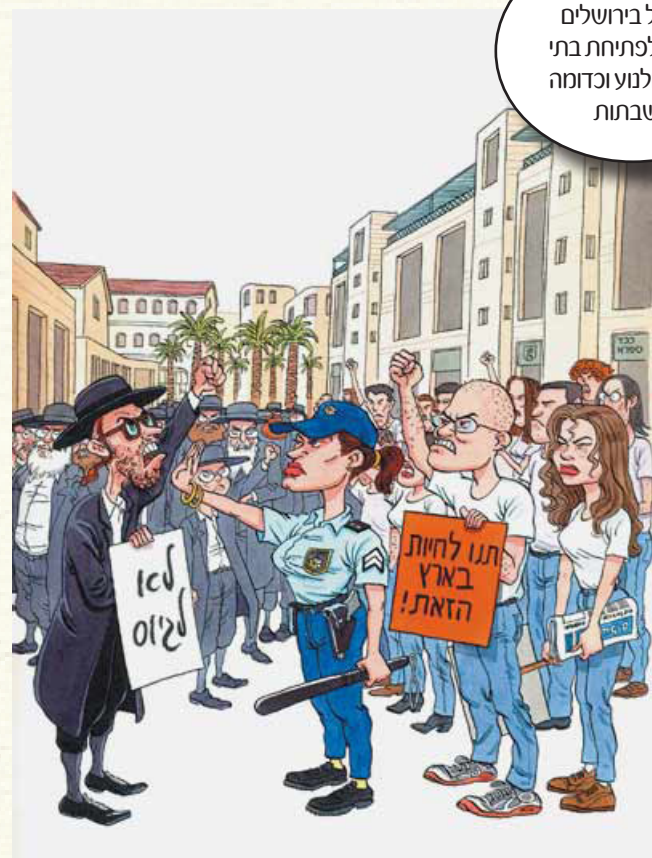
- מה מייצגים הבתים שברקע? האם באמת יש קשר בין הדמויות לבין הבתים שמאחוריהן?
- האומנם הקריקטורה קשורה דווקא לירושלים?
- נסו להסביר מדוע הפכה ירושלים לסמל של מאבקים בין חלקי העם.

• קראו את הכתבה:

- מה עלינו לעשות כדי שירושלים תהווה גשר בין חלקי העם, ולא סמל של מאבק, כמו זה שבקריקטורה?

באמצע שנות ה-80 מתחיל בירושלים מאבק לפתיחת בתי קפה, קולנוע וכדומה בשבתות

ירושלים על ציר הזמן

פסקוויל הוא כינוי בידידיש לכרזה המפורסמת ברבים ובה מובעת הדעות או התנגדות למעשה או לרעיון מסוים. קראו את הפסקוויל הזה שנתלה ברחבי שכונות חרדיות בירושלים בשנת 2010:

היהדות החרדית מזועזעת עד עומק נשמתה מן החילול ה' הנורא המתוכנן ע"י העיריה הציניית בעיר הקודש והעומד בראשה, אשר גמר אומר לכלות ולחלל את קדושת עיר הקודש ע"י מופע* תועבה מכוער סמוך למקום המקדש, בליל מוצ"ש א' סליחות [הערב הראשון שבו אומרים האשכנזים סליחות] הבעל"ט [הבא עלינו לטובה]. וכל זה בנוסף לחילולי שבת המוניים בעיר הק' [הקודש] אשר נתגברו מאז עלותו לכס שלטונו, וכך גם מופעי פריצות וזוהמה רח"ל [רחמנא ליצלן] להפוך את ירושלים למערת פריצים היל"ת [היה לא תהיה] בעת אשר כלל ישראל יעמדו בחרדה להתחנן על נפשם [לומר סליחות] במוצאי מנוחה ובאשמורת הבוקר [מוצאי השבת האחרונה לפני ראש השנה, אז בני עדות אשכנז מתחילים לומר סליחות], להכתב ולהחתם בספרם של צדיקים בימי הדין הבע"ל [הבא עלינו לטובה], יבואו פריצים לחלל את עיר הקודש פלטרין של מלך.

כשכל זה ילווה בחילול שבת נורא ואיום זולת הפריצות הנוראה, והכל בחסותו ובעידודו של ראש העיריה ובאי עשיתם של חברי העירייה הנקראים חרדים.

חובת כל איש ישראל אשר רגלי אבותיו עמדו על הר סיני למחות נגד חילול השבת ואבזריהו דג"ע [של גילוי עריות] בעיר הקודש, ובכח הרבים במסי"נ [במסירות נפש] יוסר שקץ משומם זה מעל עיה"ק [עיר הקודש] ירוש"ו [ירושלים של מעלה ומטה].

* המופע המדובר הוא גמר התכנית 'כוכב נולד' בשנת 2010.

- נגד איזו פגיעה יוצא הפסקוויל?
- מהו החזון של מחברי הפסקוויל ואיזה צביון של ירושלים משתקף בו?
- האם אתם סבורים שזהו הצביון שצריך להיות לירושלים?
- מה דעתכם, האם נכון להביא בחשבון בתוך מכלול השיקולים של החלטות מסוג זה (למשל, פתיחת הסינמה סיטי בשבת) גם את הטענה הנשמעת בפסקוויל זה?

בנוגע לשאלת פתיחת הסינמה סיטי בשבת – בקצב הזה לא יישארו אנשים שהם לא דתיים וחרדים או פלסטינים במזרח ירושלים. ולכן זו אחריות עצומה. ואני מאוד שמח על המאבק הזה. וזה מבחן של כולנו. מי שרוצה לראות בירושלים עיר פתוחה, קוסמו-פוליטית, כמו שהייתה פעם, המבחן הזה של סינמה סיטי הוא מבחן על עתידה של ירושלים [...] זו מדינה שיש בה רוב חילוני. לא יכול להיות שבבירת ישראל, המקום המופלא הזה יהיה סגור!

(דניאל בן סימון, עיתונאי, לשעבר חבר כנסת מטעם מפלגת העבודה, מתוך התכנית "שיחת היום", פברואר 2014)

- כנגד מה מתקומם דניאל בן סימון?
- מהו הצביון של ירושלים שבחזונו?
- האם אתם סבורים שזהו הצביון שצריך להיות לירושלים?
- האם ניתן לחבר בין הצביון של ירושלים לפי חזונו של כותבי הפסקוויל החרדי לצביון שעליו מדבר דניאל בן סימון? כיצד?

24 שכונות הידיעות חדשות

מזווית אחרת:

במובן מסוים אפשר לראות את המאבק על צביונה של ירושלים כחלק מריבוי הפנים והסתירות הקיימות בירושלים, ולא רק כמאבק כוחות שבוין קבוצות אוכלוסייה החיות בעיר. האזינו לשירו של אהוד בנאי 'ברוקלין':

השיר נכתב, כמובן, על ברוקלין שבניו יורק, אבל במידה רבה הוא משקף גם את המתח שקיים בירושלים בין הקודש והחול.

- כתבו על בסיס הלחן של אהוד בנאי ועל בסיס הרעיון שלו שיר על 'ירושלים של קודש וירושלים של חול', ונסו לתאר את המורכבות הקיימת בה מבחינה זו.

ירושלים - העיר שחוברה לה יחדיו. האומנם?

בפתח השער:

בירושלים חיים כיום כשמונה מאות אלף תושבים, כשלוש מאות אלף מתוכם ערבים אשר מרביתם חיים במזרח ירושלים. זהו שטח שישראל סיפחה לאחר מלחמת ששת הימים, כחלק מהכרזתה ש"ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל". החיים המשותפים מזמנים עשייה מבורכת לשני הצדדים, אך גם אתגרים שאינם פשוטים כלל.

צפו בכתבה שלפניכם ורשמו בנקודות את הדברים המבורכים שעולים מאיחודה של העיר ואת האתגרים שהדבר יוצר לכל אחד מהצדדים, היהודים והערבים:

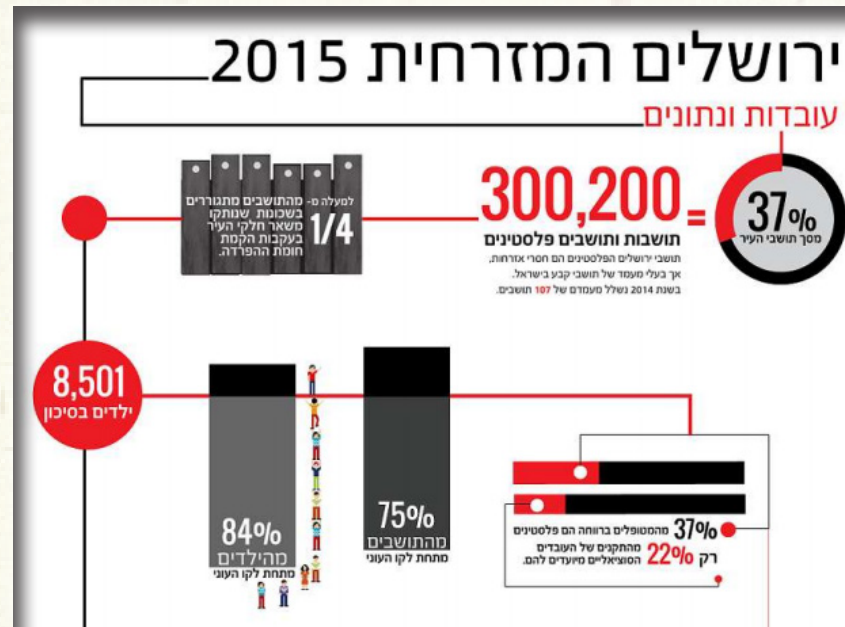

1980
נחקק בכנסת חוק
יסוד: ירושלים בירת
ישראל

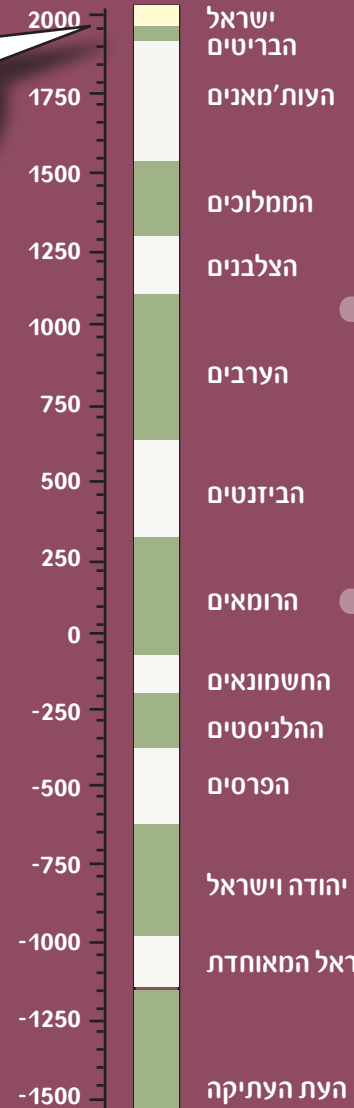
התבוננו בנתונים שאספה האגודה לזכויות האזרח:

- מה תגובתכם הראשונה נוכח הנתונים האלה?
- כיצד אתם מסבירים את הפער שבין ההכרזה על "ירושלים השלמה והמאוחדת" לבין הנתונים הלא פשוטים הללו?

האגודה לזכויות אזרח מאי 2015

ירושלים על ציר הזמן

מיתרים
רשת לחינוך יהודי משלב

מזווית אחרת:

בקו התפר שבין שכונת בית צפאפא לשכונת פת שבירושלים עומד בית הספר הדו-לשוני, ובו לומדים בערבית ובעברית תלמידים מכל שכונות ירושלים ומכל הדתות: מוסלמים ויהודים, נוצרים וצ'רקסים, דתיים וחילוניים יחד.

- במה דומה ובמה שונה בית הספר הדו-לשוני מבית הספר המשלב?
- האם הייתם רוצים ללמוד בבית ספר שכזה? מדוע?

מלבד בית הספר הדו-לשוני מתקיימים ברחבי ירושלים מגוון פרויקטים של עמותות ומוסדות שמטרתן לקרב בין אנשי מזרח ירושלים ואנשי מערבה. חפשו באינטרנט פרויקט אחד שמוצא חן בעיניכם ושתפו את חבריכם לכיתה במטרת הפרויקט ובאופי הפעילות שלו.

ממשלות שמאל וימין כאחד, כולנו מתעלמים מהצורך הדחוף לבנות יחסים בין יהודים לערבים במדינת ישראל ומחוצה לה. במובן זה כולנו נוהגים בהווה כבנות יענה בשמו של עתיד לא ידוע. מזרחה של ירושלים, זו הבוערת עכשיו, היא המשל והנמשל לשיתוק מימין ומשמאל. קרוב לחמישים שנה נמצא מזרחה של ירושלים בריבונות ישראל. השמאל, בשם פרדיגמת ה'הפרדה', סירב להשקיע בשכונותיה בשל הזמניות לכאורה המרחפת מעל סוגיית ירושלים המאוחדת. לכן השמאל לא ראה לנכון לממש את ריבונותו בה ולחתור להשוואת תנאי החיים בין מזרחה של העיר למערבה. הימין, מצדו, מטעמים של מאבק אידאולוגי וחוסר תמיכה ציבורית במהלך זה, גם לא מצא לנכון להשקיע במזרח ירושלים ועל ידי כך לאחד את העיר בפועל. התוצאה היא שבשם ויכוח על פתרונות עתידיים הקפאנו והדחקנו את הטיפול במזרח ירושלים, וכך הפקרנו, ממש כך, הן את ביטחון תושביה היהודים והן את רווחת תושביה הערבים. ואולם, האם באמת יש מי שחושב, מימין או משמאל, שכשיתר מ-70% מתושבי מזרח העיר חיים מתחת לקו העוני, מקדם הדבר את האינטרס הישראלי? האם מישהו חושב שמוטב שהטיפול בביוב הזורם ברחובות מזרח העיר ימתין ל'קץ הסכסוך' או, לחילופין, מקרב אותו? האם מישהו חושב שהשלכותיהם של הפערים הכלכליים התהומיים ייעצרו בגבול אמתי או פיקטיבי?

(נשיא המדינה, ראובן ריבלין, בכנס "ועידת הארץ לשלום" שנערך בשנת 2015)

- על מי מטיל הנשיא ראובן ריבלין את האחריות למצב הנוכחי?
- האם אתם מסכימים איתו?

אני מביט על הרחוב הערבי וחש תסכול למראה העזובה, ההזנחה, העסקים הכושלים. ואני יודע שהדברים היו יכולים להיראות אחרת. התחושה שהמנהיגות הפוליטית הנוכחית מזניחה באופן מסורתי את הטיפול במגזר הערבי הולכת וגוברת. ואני לא מדבר על הממשל הישראלי. אני מתכוון בעיקר לרוב חברי ההנהגה של המגזר, העוסקים בהתנגחות פוליטית עם הממשל הישראלי, מעדיפים ללבות יצרים שליליים, ובעיקר מזניחים באופן שיטתי את הטיפול בבעיות האמיתיות של המגזר שבחר בהם לייצגו.

(נאיל זועבי, איש ציבור ומנהל בית הספר בכפר טמרה במועצה האזורית גלבוע, פורסם בעיתון "הארץ", 15.3.2014)

- על מי מטיל נאיל זועבי את האחריות?
- הנשיא ראובן ריבלין ונאיל זועבי מצביעים על אחראים שונים למצבו של המגזר הערבי, ובכל זאת אפשר ללמוד משניהם רעיון דומה. מהו?
- אילו תכונות נדרשות למנהיגים ולאנשי ציבור כדי להשמיע לציבור שלהם דברי ביקורת כמו אלו שמשמיעים הנשיא רבלין ונאיל זועבי בדבריהם?

- הסרטון נחתם במילים: "בעיר שחברה לה יחדיו תלאים-טלאים, רק מעטים מחפשים את הקשר".
- האם אפשר למצוא שפה משותפת?
- מה דעתכם על היוזמה הזאת?

ירושלים של מעלה וירושלים של מטה

בפתח השער:

צפו בכתבה המתארת את ירושלים מזווית ראייה מאוד לא שגרתית:

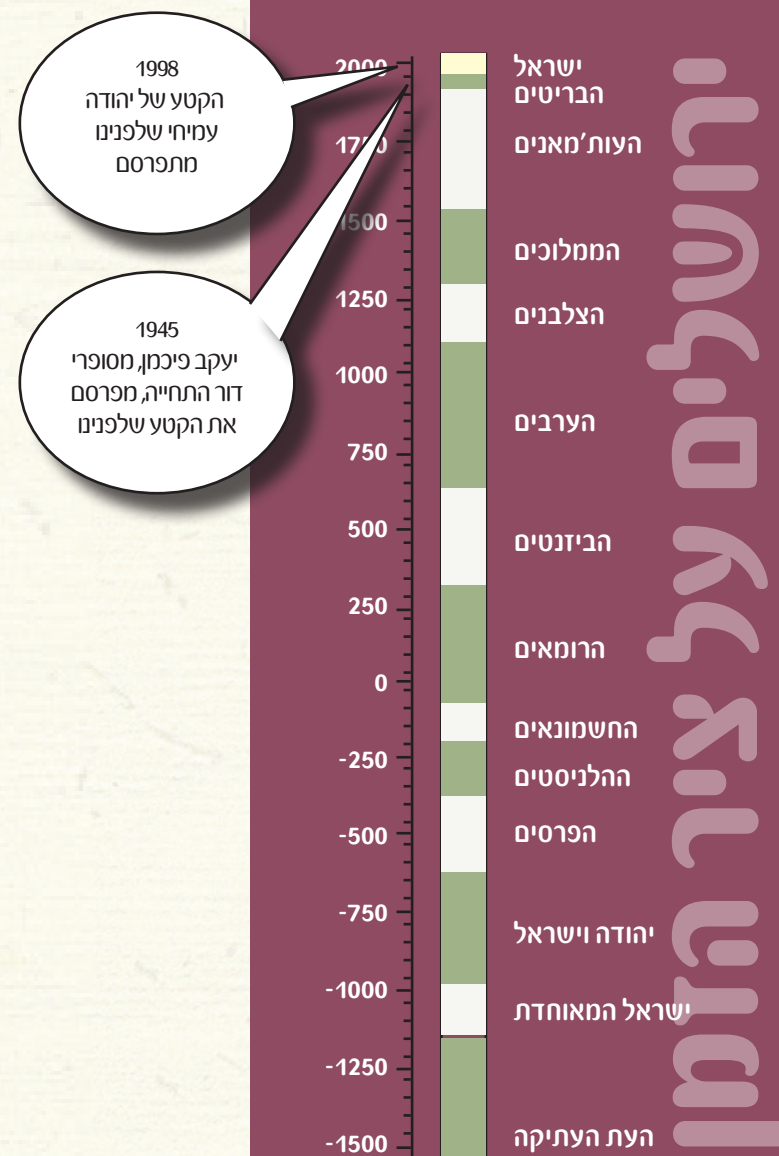
- חשבו, מה משמעות הביטויים 'ירושלים של מעלה' ו'ירושלים של מטה'?
- באילו מובנים ירושלים שבסרטון היא ירושלים 'של מעלה' ובאילו מובנים היא 'של מטה'?

אם סיפרת בחן ירושלים ספר גם בחן סלעיה. סוד לסלעים אלה. ורגעים יש כי יפרפרו בכל כובד גלמיהם, כשיחים ברוח. ברגעים אלה הסתכל בהם, הקשב להם ממושכות, וראית שאף להם חליפות ותנועה. אף הם צמחים ונבילים באין רואה, באין יודע את חיייהם החתומים. כל יום חורת בהם לאטו את אותותיו. אותות לא ימחו. הסתכל בהם והבחנת את כל נימי הרז, מגעי הפלא, שקפאו בקמטיהם לעולם. משהו שמור בהם אשר גם בקפאוננו לא ינוח, והוא אשר, לרוח ערב, ירעיד את לבך במנענעי עוגב.

(יעקב פיכמן, "סלעים בירושלים", תש"ה, עמ' 176)

- למה מתכוון הסופר יעקב פיכמן באומרו "הקשב להם (לסלעים) ממושכות"?
- מה רואה המתבונן בהם, לדעת פיכמן, את ירושלים 'של מעלה' או 'של מטה'? הסבירו.

1998
הקטע של יהודה עמיחי שלפניו מתפרסם

1945
יעקב פיכמן, מסופרי דור התחייה, מפרסם את הקטע שלפניו

מזווית אחרת:

מאז שנת 1993 מתקיים בכל שנה בהודו שבוע אופנה בין-לאומי. בשנת 2009 הציגה בו מעצבת האופנה חן כהן את הקולקצייה 'ירושלים של זהב'. הקולקצייה מבוססת על האגדה התלמודית על רבי עקיבא ועל אשתו, אשר חיו חיי עוני מרודים, ובעוד הוא מנקה את שער ראשה מהתבן שדבק בו, הוא מבטיח לה שיום יבוא והוא ייתן לה 'ירושלים של זהב' – תכשיט יקר ערך. וכך היה. בהשראת האגדה בחרה חן כהן לעצב בגדים יוקרתיים (כמו שבתמונה) העשויים מחומרים זולים ופשוטים כמו חוטי רקמה, מתכות מעולם הבנייה ועוד.

• עצבו גם אתם תכשיט או כל פריט אמנותי אחר באופן שישקף את ירושלים 'של מעלה' ו'של מטה'.

פעם ישבתי על מדרגות ליד שער במצודת דוד, את שני הסלים הכבדים שמתי לידי. עמדה שם קבוצת תיירים סביב המדריך ושמשתי להם נקודת ציון. "אתם רואים את האישה הזו עם הסלים? קצת ימינה מראשו נמצאת קשת מן התקופה הרומית. קצת ימינה מראשו". אבל הוא זז, הוא זז! אמרתי בלבי: הגאולה תבוא רק אם יגידו להם: אתם רואים שם את הקשת מן התקופה הרומית? לא חשוב: אבל לידה, קצת שמאלה ולמטה ממנה, יושב אדם שקנה פרות וירקות לביתו.

(יהודה עמיחי, מתוך שירו "תיירים", פתוח סגור פתוח, הוצאת שוקן, 2004)

- לאן ביקש יעקב פיכמן שהאדם הצועד בירושלים יכוון את מבטו, ולאן מבקש המשורר יהודה עמיחי לכוון את המבט?
- האם יהודה עמיחי מכוון לירושלים 'של מעלה' או 'של מטה'? הסבירו את עמדתכם.

הפילוסוף ז'ק דרידה, פילוסוף צרפתי ממוצא יהודי-אלג'ירי, עסק בפילוסופיה של הלשון. בשנת 1986, בביקורו השני בירושלים, נשא הרצאה באוניברסיטה העברית בכנס 'הַעֲדָר וּשְׁלִילָה', ובה שאל:

האם אני בירושלים? זו שאלה שלא ניתן לעולם להשיב עליה בלשון הווה, אלא רק בלשון עתיד או עבר... במילים אחרות, האם אני בירושלים, או במקום אחר, רחוק מאוד מעיר הקודש? באילו תנאים מוצא אדם את עצמו בירושלים? האם די בנוכחות פיזית, לחיות במקום הנושא שם זה, כפי שאני עושה ברגע זה? מה זה לחיות בירושלים?

(מתוך מיכל גוברין, "מירושלים לירושלים – הקדשה", פורסם באתר "נקודתיים")

- למה מתכוון הפילוסוף ז'אק דרידה כשהוא שואל "האם אני בירושלים?" שעה שהוא נמצא באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים?
- האם ניתן לגשר על הפער שבין ירושלים 'של מעלה' לירושלים 'של מטה'? האם צריך לגשר על הפער הזה? אם כן, מה נוכל לעשות כדי להצליח להביא את ירושלים 'של מטה' לירושלים 'של מעלה'?
- התבוננו בתהליך שעברתם בלימוד על ירושלים וחשבו, עם איזו ירושלים נותרתם בעקבות הלימוד, 'של מעלה' או 'של מטה'? ואולי עם שתיהן? הסבירו.

ירושלים שלי

ירושלים

בפתח השער:

ירושלים שלי

עולתיקהם וזבחייהם לרצון על מזבחי
כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים
(ישעיהו, נ"ו, ז)

והביאותים אל הר קדשי
ושמחתים בבית תפלתי

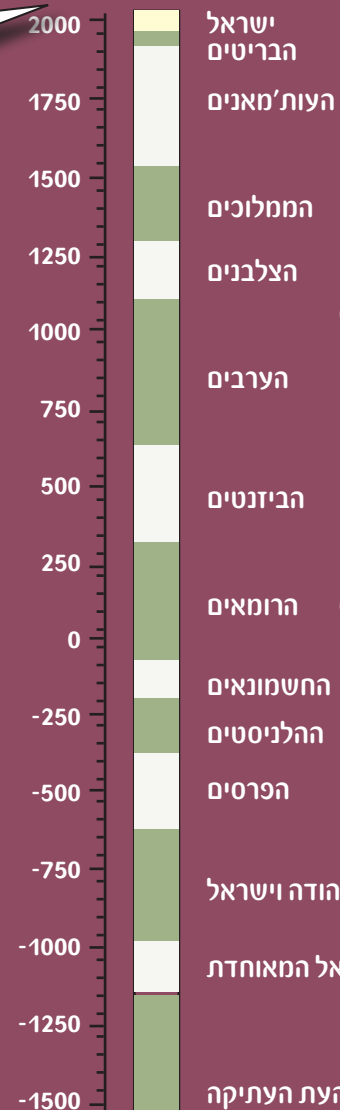
• קראו את הקטעים שלפניכם. בחרו את הקטע שאתם הכי מזדהים איתו או הציעו קטע משלכם.

יום ירושלים. אחרי כל התארים והכתרים, עבורי היא גם בפשטות עיר מגוריי. אחרי החתונה גרנו שש שנים באזור השרון, ואז עברנו לבירה. לכאורה, זהו מעבר מהמעוז הפלורליסטי והפתוח אל העיר השמרנית והסגורה. לכאורה. זה לא אומר שאין בירושלים בעיות ומורכבויות. אבל נדמה לי שבמקום עוד יום עיון אקדמי על רב-תרבותיות, העיר הזו פשוט מציעה לך את זה בפרצוף. בחיים עצמם. בתמהיל בלתי נתפס של זהויות. אתה יוצא לרחוב ושומע אידיש וערבית ואנגלית וצרפתית, וכמובן גם עברית בכל מבטא אפשרי. ביום שישי אפשר למצוא בשוק מחנה יהודה שופט של בית המשפט העליון לצד קבצן, עולה חדש שהרגע הגיע ממנהטן לצד קשישה בוכרית. יש מקומות בארץ שמחשיבים את עצמם פלורליסטים. הם אכן פלורליסטים מאוד, אבל לסוג אחד של אנשים: למי שחושב כמוהם. הם מאוד פתוחים ומקבלים ומכילים, את מי שפתוח ומכיל ומקבל מראש את הנחות היסוד שלהם. פלורליסטים לפלורליסטים. ככל שאני חושבת על זה, ירושלים היא פלורליסטית באמת.

(מתוך עמוד הפייסבוק של העיתונאית סיוון רהב מאיר)

מעבר חצייה מול התחנה המרכזית בירושלים צילום: עזרא לנדאו

ירושלים על ציר הזמן

רשת לחינוך יהודי משלב

מזווית אחרת:

יהודי נמצא תמיד בדרך לירושלים. אין כאב בעולם שיכול לגרום לי לשכוח את ירושלים. אין שמחה בעולם שיכולה לגרום לי לשכוח את ירושלים. רבנו הקדוש המגיד מטריסק ורבנו הקדוש מגורליץ התכתבו זה עם זה במשך עשר שנים. כל אחד פתח את מכתבו במילים 'לידידי החשוב והיקר' וחתם בשמו 'אברהמלה' או 'ברוכ'ל', אבל בין הפתיחה לחתימה היה הדף כולו ריק! כששאלו את המגיד למה הוא והרבי מגורליץ כותבים כאלה מכתבים זה לזה, הוא ענה: "כשכותבים בדיו יש מילים, אך כשכותבים בדם אין מילים". כל יהודי בעולם מקבל מכתב מירושלים. דף ריק שמתחיל במילים: 'לידידי היקר', וחתום: 'ירושלים' [...] אבל מכיוון שהדף ריק, כל אחד ממלא את הדף במילים משלו...

אחיכם וחברכם, שלמה בן פסיא (קרליבך), המשוגע מרוב אהבה לכל יהודי, משוגע מרוב אהבה לירושלים, וברוב שייגעון, עדיין מאוהב בכל העולם.

• מלאו את המכתב במילים שלכם!

שיר המעלות לְדָוִד:
שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַּיַּת ה' גִּלְיָה.
עֲמֻדוֹת הָיִו רִגְלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵיךָ יְרוּשָׁלַם.
יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ יַחְדָּו.
שָׁשָׂם עָלָיו שְׁבָטִים, שְׁבָטֵי יְהוּ עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, לְהַדוֹת לְשֵׁם ה'.

כִּי שָׁמָּה, יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפָּט, כְּסָאוֹת לְבֵית דָּוִד.
שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם, יִשְׁלִי אֶהְבִּיךָ.
יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ, שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ.
לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ.
לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ.
(תהילים, קכ"ב)

אני, כאמור, לא נולדתי בירושלים. הגעתי אליה בשנות ה-70 של המאה הזאת, כדי להצטרף אל עדת הזרים, כי ירושלים בסופו של דבר היא עיר הזרים הנצחיים. מכיוון שכך הם פני הדברים בירושלים. הקשר אל העיר איננו קשר אל מקום, כי אם אל זמן. הקשר איננו אל אבן, חפץ או משהו ארצי, כי אם אל רגע, אל תחושה ואל חוויה. ולירושלים, בשונה מערים רבות בעולם, ישנו יותר מדי זמן, יותר מדי רגעים ויותר מדי עבר. ומרוב עבר בירושלים קשה לראות את העתיד, כי העתיד של ירושלים תמיד מושך אל העבר. אנשי ירושלים מתהלכים בה כשעיניים קבועות בעורפם ופניהם קדימה, חסרות עיניים. זאת אולי עוד סיבה מדוע אנשי ירושלים מרבים ליפול ברחובותיה. כל תנועה בה, ולו הקטנה ביותר, יש בצדה פצע. כל אבן שהופכים בה עלולה לחשוף תחתיה עקרבים, כי ירושלים, כדברי המסורת, היא "כוס של זהב המלאה עקרבים".

(סלמאן מצאלחה, דרודז'ישראלי, מתוך המאמר "עיר הפרח המהלך" מתוך האתר "הסתדרות המורים")

כשהייתי ילד קטן היה לי דוד אהוב, מביא מתנות. יום אחד רכש לי מצפן קטן ולימד אותי למצוא את כיוון הצפון. לכל מקום שהלכתי נשאתיו איתי, וראשית דבר ביררתי היכן הצפון. בכל מקום הראתה המחט היכן הצפון. בבית הספר, בגן המשחקים, בחדרי, בחנותו של אבא. בביקורו הבא חד לי דודי חידה, שאל אותי: ואם תעמוד ממש על הקוטב המגנטי הצפוני, להיכן תצביע המחט? השאיר אותי חסר אונים, מוחק כל תשובה שעלתה בראשי, עד שהודיע לי, שם, בקוטב, המחט תשתגע. תצביע מעלה, מטה, הצידה, לכל מקום יפה המצפן להראות הצפון בכל מקום עלי אדמות חוץ מהצפון עצמו.

כך אמר דודי. ומה הנמשל? כמה קלה היתה הציונות כשכל כולה היתה כיסופים לציון. בכל מקומות הגלות, בפולין וברוסיה ובתימן ובמרוקו הראתה המחט היכן הכיוון, מה נדרש לעשות. אבל מרגע שבאנו לכאן, לציון, השתגעה המחט. כאן נכון שם נכון והכול סחרחר.

(אמיר גוטפרינד מספרו 'העולם קצת אחר כך')

